succulenta

4
Augustus 2018
Jaargang 97
ISBN 0039-4467

Parijs ontwaakt

Ben Wijffelaars

Het is ‘not done’ en een zeker teken van armoe als je, als columnist van een gedegen cactustijdschrift, een column gaat wijden aan je eigen redactie, de Hoofdredactie nog wel. Of er uit het woelig en stekelig cactuswereldje niets belangrijkers is te melden, vraagt u zich ongetwijfeld af. Natuurlijk is dat er, leest u er in het juninummer van Succulenta het verslag van de laatste Algemene Ledenvergadering maar eens op na. De feestvlaggen ter ere van het komend 100-jarig bestaan wapperen al volop. Dit in tegenstelling tot de handjes van de vele vrijwilligers, die zich maar schoorvoetend melden, maar dat komt allemaal wel goed zo werd mij verzekerd. Een van de opvallendste nieuwsfeiten was de benoeming van Ludwig Bercht tot erelid van Succulenta. Volkomen verdiend, getuige de gepubliceerde loopbaan van Ludwig. Alles opgeteld al weer bijna 16 jaar Hoofdredacteur, ik geef het je te doen. Hij leidt de redactie, samen met Henk Viscaal, met harde hand, en niet te vergeten met harde stem. Maar Ludwig doet nog meer. Nog veel meer. Waar ik vorig jaar Henk Viscaal, die andere Hoofdredacteur, voor het station van Ruurlo zag staan als een soort Uber-chauffeur in een uit de kluiten gewassen golfkar die treinreizigers oppikte om naar het nieuwe museum More aldaar te vervoeren, blijkt me nu dat er ook een innige band bestaat tussen Ludwig Bercht en de Nederlandse Spoorwegen. Ik zie hem immers al maandenlang een van de hoofdrollen spelen in een commercial van de NS. Dat kan toch niet waar zijn ! Waar ik eerst nog twijfelde of hij het wel was of een look-a-like, inmiddels weet ik het zeker. Ik heb namelijk onze landelijk voorzitter gevraagd of een dergelijk frivool optreden wel past in het zorgvuldig in stand gehouden imago van Succulenta, zeker nu we de 100 jaar naderen. Heb je dan niet gezien wie die andere oude man is, kreeg ik te horen. Henk Viscaal ! Dat had ik nog niet gezien. Hoe vaker ik de commercial zie, hoe zekerder ik van mijn zaak word. Ze mogen in het filmpje dan wel Hendrik en Fons heten, zo vertelde mij de persvoorlichtster van de NS, maar ik weet zeker dat het onze voltallige hoofdredactie is. Hebt u het filmpje niet gezien, tik dan als zoekterm “NS commercial” in op YouTube en u ziet Henk en Ludwig, en niemand anders, onder de fraaie gietijzeren overkapping van ‘s-Hertogenbosch Centraal staan, wachtend op de Thalys voor een stedentrip naar Parijs. En, te zien aan hun gelukzalige gezichten, niet alleen om naar cactussen te gaan kijken, in Parijs is nog meer te beleven. Ik weet dat uit de door mij geraadpleegde tekst van het meeslepende chanson ‘Il Est Cinq Heures, Paris s’Eveille’ (‘Het is 5 uur, Parijs ontwaakt’) van de Parijzenaar Jacques Dutronc. Ook de blije gezichten van beide heren aan dat bistrotafeltje spreken boekdelen. Dezelfde Jacques vertolkt ook de achtergrondmuziek van de NS- commercial. Het kan allemaal geen toeval zijn. De Spoorwegen heeft de commercials laten vervaardigen onder het motto “Wat houdt je tegen”. Onze hoofdredacteuren blijkbaar niets.

bwijffelaars@planet.nl

MAMMILLARIA VETULA SUBSP. GRACILIS:

DE BROZE KRANSCACTUS

Theo Heijnsdijk

Een alleraardigst klein cactusje is de Broze-Kranscactus (Neomammillaria fragilis), herkomstig uit Mexico. De naam fragilis dankt het plantje aan het gemakkelijk loslaten of afbreken der zijtakjes, soms reeds bij de geringste aanraking. De doorngroepjes bestaan uit 12 tot 14 witte randdoorns, waarbinnen middendoorns gewoonlijk ontbreken; maar soms zijn er 1 of 2 langere en rechte, aan den top bruin getinte middendoorns. De kleine, roomkleurige bloempjes verschijnen nabij den top der takjes en duren verscheidene dagen.

Tot zover de tekst van A.J. van Laren in het Verkade-album 'Cactussen' uit 1931. Zie de afbeelding.

Evenals *M. bocasana* behoort *M. gracilis* (afb. 1) tot de zogenaamde beginnersplanten. Dat heeft natuurlijk alles te maken met de hierboven al genoemde gewoonte van de spruiten van deze cactus om al na een lichte aanraking de band met hun moeder te verbreken en zich zelfstandig te vestigen. Dan heb je als plantenvriend wat om aan een beginner weg te geven.

In zijn mammillariaboek schrijft Pilbeam dan ook dat deze plant misschien wel de meest in cultuur voorkomende mammillaria is. Op bijna elk evenement waarbij planten aangeboden worden, is zij te verkrijgen, behalve – paradoxaal genoeg – op specifiek op cactussen gerichte manifestaties. Het zou schandelijk zijn om deze plant daar te koop aan te bieden, aldus John Pilbeam. Met andere woorden: deze mammillaria wordt onder de liefhebbers bijna als een soort cactusonkruid gezien en dat ga je als gewetensvolle handelaar natuurlijk niet verkopen.

Geschiedenis

De Duitse botanicus en plantenverzamelaar Carl August Ehrenberg verbleef als werknemer van een mijnbouwmaatschappij tussen 1830 en 1840 in Mexico. De planten, dieren en mineralen die hij in zijn vrije tijd in de natuur bestudeerde en verzamelde, stuurde hij voor de verkoop naar Europa. In het voorjaar van 1838 ging er een grote zending planten (circa tachtig soorten) vanuit Mineral del Monte (Hidalgo, Mexico) waar hij toen verbleef, naar Ludwig Pfeiffer in Kassel (Duitsland). Een aantal daarvan was nog niet beschreven. Pfeiffer publiceerde in september van hetzelfde jaar in de Allgemeine Gartenzeitung een artikel getiteld 'Über einige neue Cacteen', waarin hij dertien van die nieuwe soorten kort beschreef. Daaronder de beschrijving (nummer 7) van *Mammillaria gracilis* (= slank). In de inleiding van het artikel was gemeld dat deze dertien nieuw beschreven soorten uit de zending vanuit Mineral del Monte afkomstig waren. Dat klopt, maar door een aantal auteurs werd daaruit foutief geconcludeerd dat de soort dus in Mineral del Monte groeit. Ehrenberg schreef in 1846 in een ander blad dat de soort daar *niet* voorkomt. Toch werd door meerdere latere auteurs nog steeds Mineral del Monte als groeiplaats opgegeven.

De beschrijving van Pfeiffer bestond uit een paar regeltjes in het Latijn. Vrij vertaald luidt de beschrijving: "Cilindrische

Afb. 1: De meest voorkomende vorm van M. gracilis. Jongere scheuten met alleen aanliggende randdoorns en de oude scheuten met één of twee langere afstaande doorns met donkerbruine spits

mammillaria, slank, spruitend; axillen kaal, korte tepels, stomp kegelvormig; areolen bijna kaal; 16 randdoorns, borstelig, wit; 2 middendoorns, stijf, langer, wit tot bruin, vaak ontbrekend." Dan volgt nog een korte toelichting in het Duits, weer vrij vertaald: *Hoort in de groep van de tenues. De stammen zijn 10 – 12 ‴ dik, de tepels 3 ‴ lang en breed. De buitenste fijne doorns 3 – 4, de middelste 5 – 6 ‴*. Het symbool ‴ staat voor een 'linie' ('streep' in het Nederlands). Dat is 1/12 zoll (de Duitse inch) en dat komt overeen met circa 2,2 mm. Dat is dus de hele beschrijving en daar kun je nogal wat kanten mee op. En dat bleek ook wel in de jaren die er volgden. De soort belandde als het ware in een taxonomische grabbelton.

Het begon met Salm-Dyck, die de cactussen beschreef die hij in 1849 in zijn hortus bezat. Hierin noemt hij ook *M. gracilis* en hij merkt al op dat de overvloedig verschijnende spruiten de gewoonte hebben om bij de minste aanraking van de moederplant af te vallen. Hij vindt dat de soort beter *Mammillaria fragilis* (= breekbaar, broos) had kunnen heten. Hij beschreef meteen ook een variëteit *pulchella* (= fraai, voortreffelijk), die veel slanker zou zijn. Bij deze vorm ontbreken de middendoorns altijd en de aanliggende doorntjes zijn bruin. Overigens had hij de soort en de variëteit ook al zonder verdere beschrijving genoemd in zijn opsomming (in 1845) van planten die hij in 1844 bezat.

Daarna bleef het met betrekking tot de naam fragilis stil tot Katherine Brandegee in het jaar 1900 in het Amerikaanse botanicablad Zoe schrijft dat niemand kan beweren dat de beschrijving van Pfeiffer past op de planten die onder de naam *M. gracilis* gekweekt worden. Ze vond dat de niet mis te verstane naam *M. fragilis* van Salm-Dyck overgenomen zou moeten worden.

Britton & Rose, die om taxonomische redenen de geslachtsnaam Mammillaria vervingen door Neomammillaria, gingen

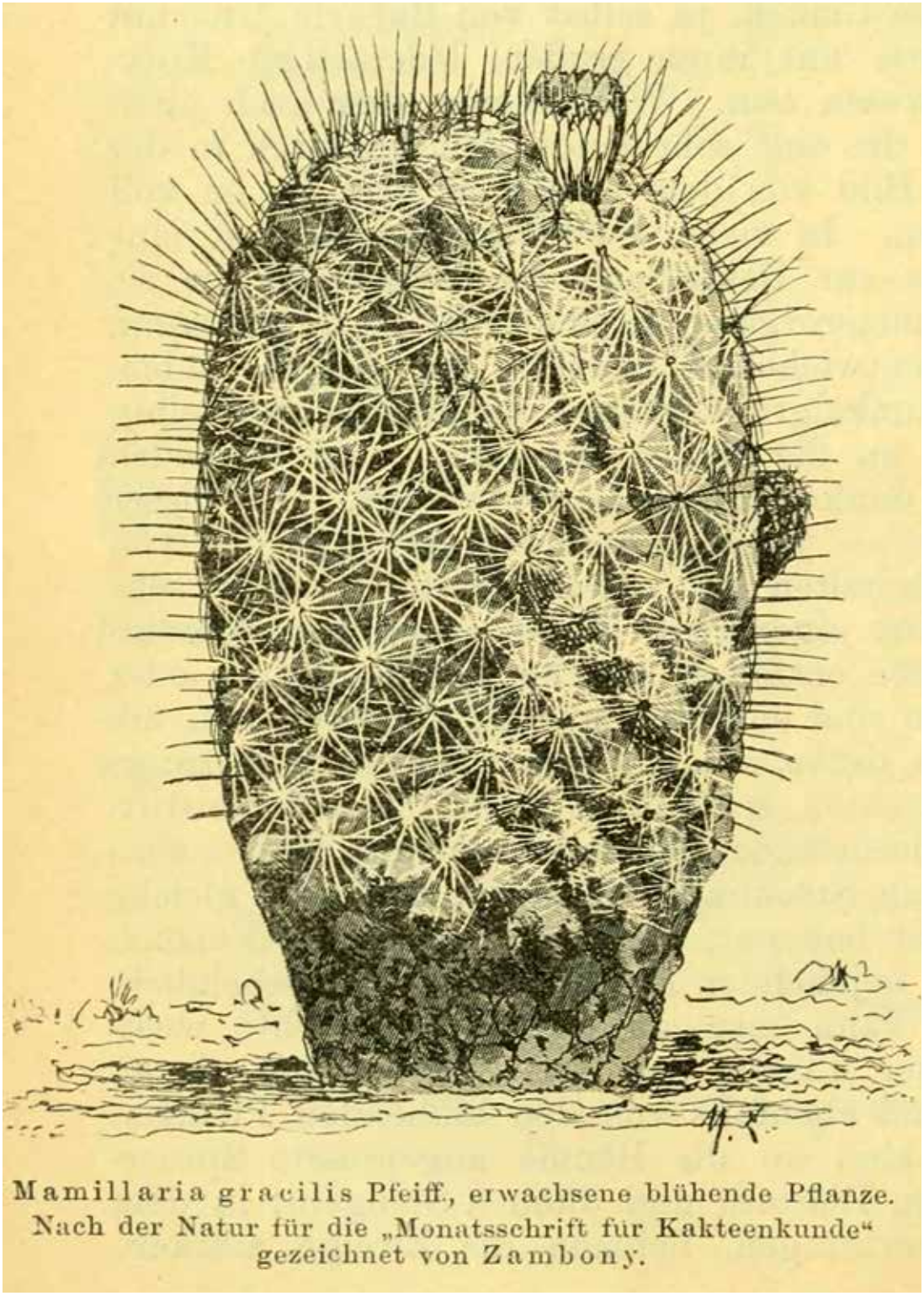

Afb. 2. Het volgens Schumann volwassen stadium van Mammillaria gracilis (1896)

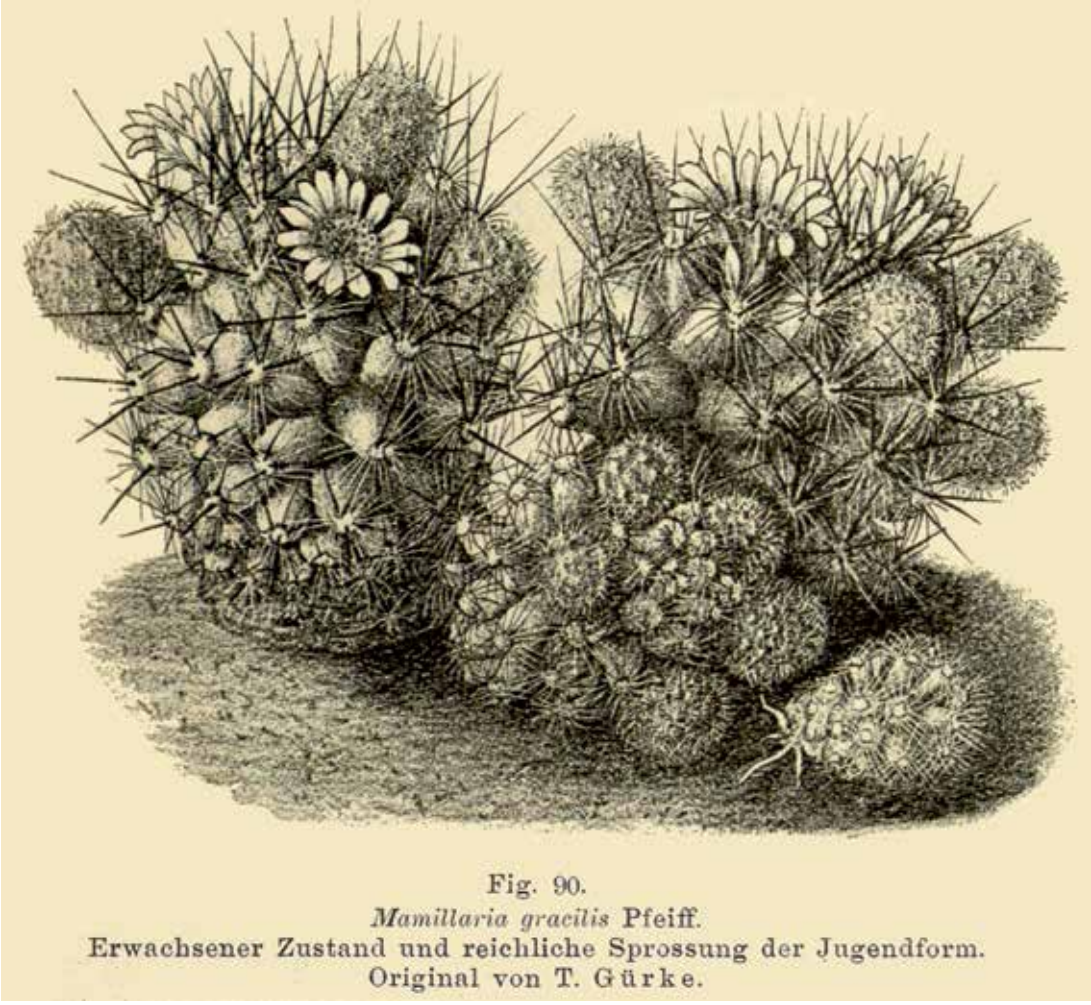

Fig. 90.
Mamillaria gracilis Pfeiff.
Erwachsener Zustand und reichliche Sprossung der Jugendform.
Original von T. Gürke.

Afb. 3. M. gracilis in Schumanns Gesamtbeschreibung der Kakteen (1899)

daarin mee, want in het vierde deel van hun werk 'The Cactaceae' (1923) beschreven ze *Neomammillaria fragilis*. De beschrijving komt goed overeen met de planten die wij tegenwoordig onder de naam *M. gracilis* kweken. Ze meldden dat *N. fragilis* in de handel aangeboden wordt onder de naam *M. gracilis pulchella* (synoniem volgens hen met *M.gracilis* var. *laetivirens* (= heldergroen). In hetzelfde boek degraderen ze de door Pfeiffer onder de naam *M. gracilis* beschreven soort tot een synoniem van *M. echinaria*. Deze laatste op zijn beurt wordt tegenwoordig als een variëteit van *M. elongata* beschouwd.

Alwin Berger maakte de verwarring nog groter. Hij beschreef in 1929 *Mammillaria gracilis* met daaronder nog twee variëteiten, var. *fragilis* en var. *pulchella*.

Meer dan dertig jaar eerder, in 1896, was een artikel van Karl Schumann verschenen in het Duitse Monatsschrift für Kakteenkunde waarin hij een plant afbeeldde (afb. 2), die een volwassen *M. gracilis* (Pfeif.) zou zijn, maar die hij absoluut voor een *M. vetula* zou houden ware het niet dat er een jong scheutje aan zat dat toch echt *M. gracilis* moest zijn. Hij veronderstelde dat de *M. gracilis* die in de cactusverzamelingen voorkomt, een zich door veelvoudig spruiten ver-

Afb. 4: M. gracilis (?) in Schumanns Blühende Kakteen (1905)

Afb. 5: Plagiaat? M. gracilis in Pette's Cactus-Album (1931)

meerderende jeugdvorm is van de afgebeelde volwassen plant. Met andere woorden *M. gracilis* heeft de neiging om vast te houden aan zijn jeugdstadium. Hij had zelfs een naam bedacht voor dit verschijnsel: paediotheresis, een woord dat bij Google welgeteld één score oplevert, namelijk dit ene artikel van Schumann.

Al met al lijkt het erop dat diverse auteurs er totaal verschillende meningen op na gehouden hebben wat *M. gracilis* is en wat eventueel *M. fragilis* zou zijn. Om over variëteiten nog maar te zwijgen. De afbeeldingen die in de loop der jaren verschenen, bieden weinig houvast. Na de *M. gracilis* van Schumann van afb. 2 verscheen er in zijn werk 'Gesamtbeschreibung der Kakteen' uit 1899 een tekening van Toni Gürke (afb. 3). Grappig hier is dat de grote Schumann de fout maakt om de Latijnse benaming '*gracilis*' te vertalen als 'sierlijk', want het woord betekent tenger, slank. Waarschijnlijk dacht hij aan het woord 'gratia' dat lieftalligheid, bekoorlijkheid, gratie betekent (denk aan de drie Gratiën). Ook de Nederlandse grootheid G.D. Duursma maakt dezelfde fout als hij in zijn boek 'Succulenten in beeld en woord' uit 1930 schrijft: *"Mammillaria gracilis is mede wel een der meest gracieuze cactussen, welke haar naam „gracilis" = de bevallige, met het volste recht draagt."*

Schumann maakt in zijn beschrijving weer duidelijk onderscheid tussen de jeugdvorm en de volwassen vorm en eindigt met een aparte opmerking dat de variëteit *pulchella* alleen maar de jeugdvorm is. Maar in 1904 schrijft Erich Dams, ook weer in het Monatsschrift für Kakteenkunde, dat hij al jaren zowel jonge planten van *M. gracilis* als van de var. *pulchella* opgekweekt had tot bloeibare planten en dat hij nog nooit de overgang van de zogenaamde jeugdvorm tot de typische *M. gracilis* had kunnen waarnemen. Volgens hem zijn het wel degelijk twee verschillende variëteiten.

Ook weer van Toni Gürke is de kleurenafbeelding (afb. 4) in Schumann's 'Blühende Kakteen' (plaat 68, 1905). De tekst hierbij was van haar echtgenoot Max Gürke (Schumann was in 1904 overleden). Net zoals bij afb. 2 en afb. 3 herken ik in deze plaat ook absoluut niet de cactus die wij kweken onder de naam *M. gracilis*.

Vele jaren later (rond 1965) heeft David Hunt zich uitvoerig beziggehouden met de naamgeving van de soort en zijn conclusie was dat de naam *M. fragilis* ongeldig is en dat de naam *M. gracilis* van Pfeiffer uit 1838 dus gehandhaafd moet blijven. Hij vermoedde dat er tot in de jaren zestig van de vorige eeuw slechts twee of drie klonen van *M. gracilis* in de cultuur waren. Dat heeft alles te

Afb.6: Close-up van een jonge scheut

Afb.7: Close-up van een oudere scheut

maken met de gemakkelijke vegetatieve vermeerdering, gecombineerd met het feit dat de soort slechts zelden vruchten vormt en dat de vruchten die zich wel vormen, slechts een paar zaadjes bevatten. Van de twee meest voorkomende vormen is er één (door hem A genoemd) die overeenkomt met de oorspronkelijke beschrijving door Pfeiffer. De andere (vorm B) zou overeenkomen met de var. *pulchella* van Salm-Dyck. Deze laatste vorm is volgens Hunt een cultivar. Deze twee vormen en alle ooit genoemde variëteiten (var. *centrispina*, var. *monvillei*, var *robustior*, var. *rufispina*, var. *virens*) zouden binnen de variatiebreedte van de soort vallen.

Dezelfde Hunt plaatste in 1997 de soort als subspecies onder *M. vetula* en dat is door veel anderen overgenomen. In de recente literatuur vind je hem nu dus onder de naam *M. vetula* subsp. *gracilis*. Apart benoemde variëteiten zijn er niet meer. Op welke grond hij tot deze nieuwe combinatie komt, heb ik niet kunnen achterhalen. Pilbeam merkt op dat hiermee een van de minst gekweekte mammillaria's verenigd wordt met misschien wel de meest gekweekte.

Voor wie nu benieuwd is welke variëteit hij nu eigenlijk in bezit heeft, volgt hier nog de omschrijving van Hunt:

Vorm A: groter en steviger dan B, hoogte tot 13 cm bij een dikte variërend tussen 0,8 en 2 - 3 cm (vermoedelijk geeft hij hier het verschil aan tussen de jonge en de volwassen scheuten). Er zijn 12 -17 kalkachtig witte randdoorns die vaak 6 mm lang zijn (afb. 6). Centrale doorns bevinden zich alleen aan volwassen scheuten. Het zijn er meestal 1 of 2 maar bij oude planten kan dat oplopen tot 4 of 5. Ze zijn tot 12 mm lang en, vooral naar de punt, donkerder van kleur (afb. 7).

Vorm B (de pulchella vorm): tot 2 cm dik, hoogte tot 5 cm of meer, de 11 -17 randdoorns, zijn zwakker, wit maar niet kalkachtig. Ze zijn 3 mm lang, maar de bovenste 1 tot 3 zijn ongeveer 5 mm lang en bruin van kleur. De scheuten vallen nog makkelijker af dan bij vorm A.

Plagiaat?

In Pette's Cactus-Album uit 1931, een album naar analogie van de Verkade-albums, is ook *M. gracilis* opgenomen. Tot mijn verbazing lijkt de afgebeelde plant (afb. 5) wel heel erg veel op het plaatje van Gürke (afb.4). De tekenaar heeft het plaatje kennelijk gewoon nagetekend. Maar wel in een bloempot en met wat grasjes eromheen. Volgens mij een duidelijk geval van plagiaat. In deze tijd zou een advocaat daar wel raad mee weten.

Wel weer leuk is de begeleidende tekst van de auteur van het album, de hierboven al genoemde G.D. Duursma:

"MAMILLARIA GRACILIS (Pfeiff.), in 1838 uit Mexico aangevoerd, is wel in iedere verzameling aanwezig, ja, heeft niet zelden den grondslag voor menige collectie gevormd. Dit komt, omdat zelfs zeer kleine plantjes overvloedig nieuwe bolletjes vormen, welke heel los aan de moederplant bevestigd zijn, dikwijls uit zich zelf afvallen en, op den pot neergerold, binnen enkele dagen beworteld zijn en dan weer spoedig zelf nieuwe scheutjes gaan maken. De geelachtig witte bloempjes hebben weinig te beteekenen maar gracieus is het plantje door de mooie tot sterretjes gerangschikte doorntjes. Om haar spontane vermeerderingsgezindheid noemen wij haar: ***de blijde moeder van kinderen****."*

Dat is weer eens iets anders dan "de broze kranscactus" van Van Laren. Maar dat was dan weer wel een goede vertaling van de *Neomammillaria fragilis* van Britton & Rose, waar hij zich op baseerde.

In Engelstalige landen spreken ze trouwens van de 'Thimble Cactus' (vingerhoedcactus). En dat is ook wel weer een mooie karakterisering.

De natuurlijke groeiplaatsen

Ehrenberg schreef in 1846 dat hij de planten ontdekt had bij Puente de Dios (Hidalgo), waar zij in de grond onder struikgewas op de kalkrotsen groeien. De hoogte gaf hij aan als 5310 foot. Hij schrijft ook dat er soms krachtiger doorns en middendoorns aanwezig zijn. Voorts dat de soort in alle Barranca's (kloven) van Metztitlán en Zimapán (beide in de Mexicaanse staat Hidalgo) voorkomt. Tenslotte meldt hij nog dat hij in 1840 in de buurt van San Onofre een veel dunnere variëteit met bruine aanliggende doorns gevonden had. Die had echter in de kas zijn 'eigenthümliche' verloren. Voor de dikte gaf Ehrenberg 2 linien aan en dat zou omgerekend naar de hedendaagse eenheden slechts 4,4 mm zijn.

Het groeigebied is in ieder geval nogal omvangrijk. Het strekt zich uit over de staten Hidalgo en Querétaro op hoogtes tussen 1200 en 1850 meter. Zie afb. 8 en afb. 9.

Planten die voldoen aan de beschrijving

Afb.8: M. gracilis in de buurt van Lago Metztitlán (Hidalgo, Mexico) Foto: Thomas Linzen

Afb.9: Een vorm van M. gracilis met opvallend lange, dunne middendoorn in de buurt van Metztitlán (Hidalgo, Mexico) Foto: Marlies Schauer

van de vorm pulchella zijn volgens Hunt gevonden bij San Joaquin, Querétaro. Reppenhagen meldt bij San Joaquin een kleine, spruitende bijna zwarte vorm. Bij Gilo in Hidalgo groeit volgens hem een grote, stralend witte en nauwelijks spruitende vorm. Op deze plek groeien de planten onder struikgewas in het mos op kalkrotsen die door een dikke humuslaag bedekt zijn. Door de tot vier meter opgaande struiken valt er alleen gefilterd zonlicht op de planten. De pH-waarde van het substraat is 5, behoorlijk

Afb.10: De bedoorning van M. gracilis 'Arizona Snowcap'

zuur dus. Door de lokale bevolking wordt de soort aangeduid als 'Granito'.

In de IUCN Red List of Threatened Species wordt *M. gracilis* niet apart behandeld, maar alleen onder *M. vetula* genoemd. In verband met het grote verspreidingsgebied en het overvloedig voorkomen op geschikte groeiplaatsen heeft deze soort de status 'least concern' (minste bezorgdheid). Er zijn geen grote bedreigingen.

Cultuur

Zoals uit het voorgaande wel valt af te leiden, is *M. gracilis* een makkelijke cactus. Berger schreef in 1929 enthousiast dat deze plant zelfs in de kelder kan overwinteren, maar dat is niet zo bijzonder. Zo'n honderd jaar geleden, toen het verwarmen van kassen niet gebruikelijk was, werd vaak de hele verzameling 's winters in de kelder ondergebracht.

De standaardbehandeling van cactussen voldoet uitstekend. Het is wel aan te bevelen de planten, en zeker de nieuwere cultivars, in de volle zon te kweken en spaarzaam water te geven. Dan zijn ze op hun mooist. De soort is gevoelig voor rot in de winter, dus droog houden. Dan schijnen ze ook temperaturen tot -4 °C te kunnen weerstaan. De bloei valt vaak in de vroege winter (vanaf november) maar dat is geen reden om dan water te geven. Overigens is de soort zelfsteriel, dus om zaadvorming te verkrijgen is kruisbestuiving nodig tussen twee exemplaren die uit verschillende zaadjes ontstaan zijn.

Cultuurvormen en hybriden

Zoals hierboven al vermeld, beschouwt David Hunt de vorm die var. *pulchella* genoemd wordt als een cultuurvorm. *M. vetula* subsp. *gracilis* 'Pulchella' zou de naam dan moeten luiden.

Hunt kreeg ook eens een snel groeiende (maar ook snel wegrottende) cristaat cadeau. Deze plant was ooit door een zekere mevrouw Bunty Kitson gekocht in een plantenwinkel in Cornwall. De stekken van deze cristaat die Hunt weggaf, kregen de cultivarnaam 'Bunty' mee.

De laatste jaren wordt de cultivar 'Arizona Snowcap' op vrij grote schaal gekweekt. Ik zag deze vorm voor het eerst toen ik in 1986 op vakantie in Engeland enige kwekerijen bezocht. Deze ziet er toch wel behoorlijk anders uit dan de normale soort. Het was dat

Afb.11: Helaas is de crèmewitte bloem van M. gracilis 'Arizona Snowcap' niet zo opvallend

het etiket vermeldde 'Mammillaria gracilis spot', anders had ik niet bedacht dat deze plant een *M. gracilis* was. De areolen zijn wit en viltig en de spierwitte randdoorns staan dicht op elkaar. Ze zijn kort en dik met spitse punt (afb. 10). Er zijn er ook duidelijk meer dan bij de gewone vorm (tot wel 80!). Jammer dat de bloem crèmewit is (afb. 11). Deze steekt niet mooi af bij de rest van de plant. De naam 'snowcap' is vanwege de witte koppen gemakkelijk te verklaren. Arizona is wellicht de plek waar deze cultivar vandaan komt. Tegenwoordig worden ze in sommige kwekerijen met speciale 'Florist decospray' in allerlei oogteisterende kleuren gespoten (afb.12). Dat schijnt beter te verkopen.

Er circuleert ook een cultivar onder de naam 'Buenavista'. Vermoed wordt dat dit dezelfde vorm is.

Een cultivar die relatief vrij kort in de handel is, heet 'Oruga Blanca'. Deze vorm heeft grote, dicht op elkaar geplaatste witviltige areolen, meestal doornloos. Sommige areolen dragen zeer korte witte doorntjes. In tegenstelling tot de eigenlijke soort zijn de bloemen roze.

Dan is er nog de heer Guy Xhonneux van kwekerij 'Cachipay Cactus' in Colombia die in 1980 begon met het kruisen van *M. gracilis* met *M. pringlei, M. rhodantha* en *M. tetracantha*. Door verder te werken met de kruisingsproducten uit de eerste generatie en ook door terugkruisingen met *M. gracilis* is een groot aantal hybriden (circa 300!) ontstaan. De dikte loopt van 1,5 tot 8 cm en de bloemkleur varieert tussen mauve, roze en purper. Rond 1990 zijn er ook hybriden van deze kwekerij via een kwekerij in Spanje naar Nederland gegaan voor verdere vermeerdering.

Bij kwekerij Van Workum in Herveld vond ik dit najaar een plantje dat veel weg heeft van een *M. gracilis*, maar dat tegen de winter met magenta bloempjes bloeit. De kweker, Eric van Workum, vertelde dat hij de plant ongeveer twintig jaar geleden van een handelskweker gekocht had en sindsdien door stekken heeft vermeerderd. Hem was verteld dat de plant in Japan of China ontstaan is door een witte *M. gracilis* te bestralen. Wellicht is het een van die hybriden van Xhonneux. Deze plant is in ieder geval wat zwaarder gebouwd en de stekken zitten minder los dan bij de normale *M. gracilis*. Een sterk hierop lijkende, wellicht dezelfde, hybride is in de handel onder de naam *M.*

Afb.12: Met 'Florist Deco Spray' bespoten exemplaren van M. gracilis 'Arizona Snowcap'

Afb.13: Een hybride met magenta gekleurde bloempjes bij kwekerij Van Workum in Herveld

gracilis 'Antje'. Dit minder fragiele plantje heeft voor de kweker, naast de meer opvallende bloem, het voordeel dat ze transportbestendiger is.

Literatuur

Berger, A. (1929). Kakteen: 304.

Brandegee, K. (1900). Notes on Cacteae II, Zoe 5 (1): 9.

Britton, L.N. & Rose, J.N. (1923). The Cactaceae vol. 4: 133; 136.

Dams, E. (1904). Mammillaria gracilis, Monatsschrift für Kakteenkunde 14(3): 44-47.

Duursma, G.D. (1930). Succulenten in beeld en woord: 82.

Duursma, G.D. (1931). Cactus-Album 63; plaatje 68.

Ehrenberg, C.A. (1846). Beitrag zur Geschichte einiger Mexicanischer Cacteen, Linnaea 19: 351.

Hunt, D. (1965). Nomenclature of Mammillaria gracilis, J. Mamm.Soc. 5: 45-48.

Hunt, D. (1966). Nomenclature of Mammillaria gracilis, J. Mamm. Soc. 6: 31-34.

Hunt, D. (1984). A new review of Mammillaria names, Bradleya 2: 83,

Hunt, D (1997). Mammillaria postscripts 6: 6.

Pfeiffer, L. (1838). Ueber einige Neue Cacteen, Allgemeine Gartenzeitung 6 (35): 275.

Pilbeam, J. (1999). The Cactus File Handbook 6, Mammillaria: 297.

Reppenhagen, W. (1991). Die Gattung Mammillaria band 1: 274.

Salm-Dyck, J. (1845). Cactæ in Horto Dyckensi cultæ anno 1844: 12.

Salm-Dyck, J. (1850). Cactæ in Horto Dyckensi cultæ anno 1849: 13, 103.

Schumann, K. (1896). Die Erhaltung von Jugendformen bei den Pflanzen, Monatsschrift für Kakteenkunde 6 (1): 1 en 6(2): 17.

Schumann, K. (1899). Gesamtbeschreibung der Kakteen, 552.

Wittner, H. (2000). Eine „Schneeballform" der *Mammillaria gracilis* Pfeiffer, Kakt. and. Sukk. 51 (11): 289.

Xhonneux, G. (2001). A history of Mammillaria gracilis hybrid with pink, mauve and purple flowers, Cactus Aventures International 52: 26- 29.

Maasdijk 11
6629 KD Appeltern
th.heijnsdijk@gmail.com

Voor het voetlicht

Bertus Spee

Echinocactus texensis

Deze soort (voorheen bekend als *Homalocephala texensis*) toont een van de mooiste bloemen van alle bolcactussen. We vinden deze planten over een groot verspreidingsgebied, van het noordoosten van Mexico tot het zuiden van de USA (New Mexico, Texas en Oklahoma). Ze groeien hier op kale zanderige vlaktes, die tijdens de zomerse onweersbuien wel eens kunnen onderlopen. De planten worden wel 40 cm in doorsnede en 30 cm hoog; bij lange droogte zitten ze vaak diep in de grond verzonken.

Opmerkelijk is dat deze planten in de natuur voorkomen vanaf zeeniveau tot boven de 1500 m.

In cultuur geven deze planten weinig problemen. We kweken ze in een mineraalrijk goed doorlatend substraat. In de zomer geven we regelmatig een flinke scheut water, maar tussen twee watergiften laten we de potkluit weer opdrogen. Verder is een zonnige en luchtige standplaats belangrijk. Vermeerderen kan goed door zaaien. Verse zaden kiemen prima. Als de zaailingen de eerste winter overleven, zullen ze redelijk snel doorgroeien tot mooie zwaarbedoornde plantjes. Tijdens de winterrust houden we ze goed droog bij een minimumtemperatuur van 5 °C.

Thelocactus leucacanthus

Het beperkte groeigebied van deze soort vinden we in de deelstaten Querétaro en Hidalgo van Mexico, in de omgeving van Zimapán en Bella Vista del Rio. Ze groeien hier samen met *Ariocarpus kotschoubeyanus* subsp. *elephantidens*. *Thelocactus leucacanthus* is een van de weinige spruitende thelocactussen. De planten groeien eerst bolvormig en kunnen op latere leeftijd grote clusters vormen. Ze vormen geen ribben, maar het plantenlichaam is opgedeeld in tuberkels. In de natuur is het een vrij onopvallende plant, die vaak onder lage struiken groeit. De planten hebben een bedoorning die licht van kleur is (leucacanthus betekent met witte doorns). Ze bloeien met gele bloemen van 4 tot 6,5 cm diameter, die bij bewolkt weer vaak niet helemaal opengaan. In cultuur is het een gemakkelijke plant, die weinig eisen stelt, een mineraalrijk grondmengsel verlangt en regelmatig water tijdens de groeiperiode. Vermeerderen kan door te stekken; ook zaaien geeft weinig problemen. In de winter kunnen we ze droog houden bij een minimumtemperatuur van 5 °C. Nevel op zonnige dagen wat met lauw water.

Thelocactus leucacanthus subsp. schmollii

De ondersoort schmollii groeit ten noordwesten van Vizarron en Peñamiller in een ruig berggebied, in de deelstaten Querétaro en Guanajuato. Qua uiterlijk is er geen verschil te zien tussen beide ondersoorten. Ook de bedoorning is vrijwel gelijk. Het grote verschil zit echter in de bloemen. Bij de subspecies *schmollii* worden ze tot 7,5 cm in doorsnede en ze zijn glanzend violetrood van kleur met gele meeldraden.

Op de steile hellingen langs de weg zijn ze al van verre te zien als ze in bloei staan. Dan lijken ze wel licht te geven. In de omgeving groeien o.a. *Mammillaria elongata en M. parkinsonii, Coryphantha erecta, Strombocactus disciformis* en *Lophophora diffusa*.

Wat cultuur betreft zijn er geen verschillen in behandeling voor beide ondersoorten.

Diepeneestraat 4
4454 BJ Borssele

Rhipsalis, cactussen uit het tropische woud 3

Aat van Uijen

Er zijn weinig cactusgeslachten waarin de vegetatieve delen van het plantenlichaam zoveel variatie vertonen. Dit biedt een praktische leidraad voor de herkenning van rhipsalissoorten.

Een zeer opvallende plant wat stengelvorm betreft, is *Rhipsalis paradoxa*. Deze soort heeft driekantige leden, maar bij ieder areool maken de vlakken van die leden als het ware een draaiing van 90°. Dit doet denken aan de schakels van een ketting, zodat deze cactus in het Verkade-album *Cactussen* de naam schakelcactus kreeg. Hoe herkenbaar de soort ook mag zijn, bij het DNA-onderzoek is *R. paradoxa* lastig in een van de

Afb. 1: Rhipsalis paradoxa, met tussen de areolen verspringende vlakken

Afb. 2: De vrucht van Rhipsalis paradoxa

Afb. 3: Rhipsalis paradoxa heeft slankere leden dan de hoofdvorm

Afb. 4: Rhipsalis pacheco-leonis lijkt sterk op R. paradoxa

Afb. 5: Rhipsalis pacheco-leonis; bij dit exemplaar verspringen de ribben nauwelijks

Afb. 6: Vrucht van Rhipsalis ewaldiana

subgenera te plaatsen. Korotkova ruimde dan ook een apart ondergeslacht voor deze soort in, te weten *Epallagogonium* (zie de eerste aflevering van deze serie).

R. paradoxa is een soort uit het zuidelijke deel van Brazilië en zijn verspreidingsgebied loopt van de staten Rio de Janeiro tot aan Santa Catarina in de Mata Atlântica tot op 800 meter hoogte. Er bestaat een vorm met dunnere leden, die als aparte ondersoort is erkend: *R. paradoxa*. Deze komt noordelijker voor, in de staten Espírito Santo, Minas Gerais, Bahia en zelfs Pernambuco. De soort en de ondersoort zijn beide zeer decoratieve planten, die niet moeilijk te kweken zijn. De bloemen zijn vrij groot en sommige klonen kunnen uitbundig bloeien. De bessen zijn wat minder opvallend, doordat ze enigszins in de stengels verzonken zijn en traag tot ontwikkeling komen.

Hybride?

Enkele andere soorten vertonen ook in meer of mindere mate het verschijnsel van verspringende ribben, bijvoorbeeld *R. pacheco-leonis*. De ondersoort *R. pacheco-leonis* heeft het zelfs nog duidelijker en hij lijkt daardoor zo sterk op *R. paradoxa* dat ze in cultuur vaak met elkaar verward worden. Eerder werd hij zelfs als ondersoort van *R. paradoxa* beschreven. Zijn verspreidingsgebied is echter zuidelijker, dus in de natuur is deze verwarring voor de cactusjager nauwelijks mogelijk. Als de planten al te vinden zijn, want dit zijn weinig voorkomende soorten met een verbrokkeld verspreidingsgebied. Ook *R. pacheco-leonis* zelf komt uit een relatief klein gebied in het zuiden en oosten van de staat Rio de Janeiro.

Ook bij *R. ewaldiana* is deze verspringende ribvorm te zien, maar minder uitgesproken. Deze soort valt ook op doordat op zijn lange hoofdstengels op regelmatige kleine afstand korte zijstengels ontstaan. Hierdoor is hij niet met enige andere soort te verwarren. Het is een fraaie plant, die al snel grote bossen vormt die rijk bloeien. Dit wordt dan gevolgd door de witte of roze gekleurde bessen. *R. ewaldiana* is pas eind vorige eeuw beschreven. Hij was al geruime tijd in cultuur, waar hij vreemd genoeg weinig opviel doordat hij voor een variëteit van *Rhipsalis teres* werd versleten. Ook is de theorie geopperd dat dit een hybride kan zijn. Als dat al het geval is, tussen wat en wie dan? Als logische kandidaat voor de ene partner zou vooral *R. mesembryanthemoides* (zie hierna) in aanmerking komen. Die heeft namelijk als enige dezelfde stengelbouw, maar dan nog sterker: de hoofdtak is namelijk met nog kortere zijtakjes bezet, die ook nog dichter bij elkaar staan. De andere ouder zou dan een soort met vlakke leden kunnen zijn, zoals *R. goebeliana* (meer over deze soort in een latere aflevering). Nu is het zo dat bij *Rhipsalis* hybridisering niet of nauwelijks voorkomt, dus dan zou *R. ewaldiana* de soort zijn die de uitzondering op de regel is. Ook in het andere geval, wanneer de vorm op puur toeval berust, is het een bijzondere soort. Aanvankelijk was het niet bekend wat de natuurlijke groeiplaats van deze soort is - of was. Kortgeleden is hij echter aangetroffen in de gemeente Niterói, niet ver van Rio de Janeiro. Dit is maar een klein gebied met veel menselijke activiteit en de soort kan dus gelden als in de natuur sterk bedreigd.

Tot de soorten met duidelijk geribde leden behoort *R. pentaptera*. Deze heeft met zijn vijf of zes scherpe ribben een cereusachtig uiterlijk en is gemakkelijk te herkennen. Ook deze soort komt alleen nog maar in cultuur voor en de oorspronkelijke groeiplaats is onbekend. Het is mogelijk dat dit Rio de Janeiro is geweest. Deze stad ligt namelijk nu net midden in het gebied met de grootste diversiteit aan rhipsalissoorten en het is treurig te bedenken dat met zijn ontstaan een aantal rhipsalissen (en andere plantensoorten) zijn uitgestorven.

Een andere soort uit Rio de Janeiro is de hiervoor al genoemde *R. mesembryanthemoides*. Deze komt nog voor in parken, maar is in het wild waarschijnlijk uitgestorven. Hij is wel in veel verzamelingen te vinden, zodat

Afb. 7: Rhipsalis mesembryanthemoides met zijn vele korte zijleden

Afb. 8: Rhipsalis pentaptera

Afb. 9: Rhipsalis sulcata

de liefhebber de mooie taak heeft ervoor te zorgen dat de soort niet voorgoed van de aardbodem verdwijnt. Hij is met zijn onmiskenbare uiterlijk ook alleszins de moeite van het kweken waard. De plant heeft zijn nogal lange naam aan zijn stengelbouw te danken; vroege cactusdeskundigen zagen enige overeenkomst met bepaalde struikmesems.

Rhipsalis sulcata ten slotte heeft drie tot vijf ribben en net als de voorgaande soort was deze een tijdlang alleen in cultuur bekend. Hij schijnt echter teruggevonden te zijn in de staat Espírito Santo, die de noorderbuur is van de staat Rio de Janeiro.

Het lot van deze soorten laat zien dat er in het verspreidingsgebied van *Rhipsalis* veel verloren is gegaan door de enorme groei van megasteden als Rio de Janeiro en São Paulo en door het in cultuur brengen van grote delen van de Mata Atlântica. Hoe groot dit verlies is, valt moeilijk in te schatten, want wat verdwenen is, komt niet meer terug. Het laat tevens zien dat het voor de cactusliefhebber de moeite waard is om deze planten te kweken, zodat ze in ieder geval in de horticultuur overleven.

Literatuur

Calvente, A. en R. Andreata (2007). The Cactaceae of the Municipal Parc of Prainha, Rio de Janeiro, Brazil: Taxonomy and Conservation, J. Bot. Res. Inst. Texas 1(1):529-548.

Korotkova, N. et al. (2011). What does it take to resolve relationships and to identify species with molecular markers? An example from the epiphytic Rhipsalideae (Cactaceae), Am. J. Bot. 98(9):1549-1572.

Laren, A.J. van (1931). Cactussen, Verkade, Zaandam.

www.rhipsalis.eu
www.rhipsalis.com

Stand van zaken labelprinters

Henk Ruinaard

Zoals dat ook gaat met pc's, laptops en smartphones, worden bij labelprinters om de paar jaar nieuwe verbeterde versies uitgebracht. De printers die ik in mijn artikel over 'Vier jaar ervaring met labelprinters' (Succulenta 90 (1) 2011) heb genoemd, bestaan inmiddels niet meer. Het assortiment is bij Brother en Dymo, de belangrijkste producenten van labelprinters, vernieuwd en fors uitgebreid; dat maakt het moeilijk om een geschikte labelprinter te vinden voor steeketiketten die voor ons, succulentenliefhebbers, geschikt zijn.

Hoog tijd om eens te kijken naar wat er nu aan labelprinters te koop is. Bij het vergelijken van het aanbod is het onvermijdelijk om merken en typenummers te noemen, die over een paar jaar weer achterhaald zullen zijn. Deze stand van zaken is dan ook slechts een momentopname, maar wel één die aangeeft wat er vandaag de dag te koop is.

Als je een labelprinter wilt kopen, waar moet je dan op letten? De volgende aspecten spelen een belangrijke rol in die keuze:

- Welke uitvoering: hand-, bureau- of pc-model?
- Goed leesbare tekst, liefst zwarte tekst op een witte achtergrond.
- Zeer goede hechting op het kunststof of aluminium steeketiket.
- Zeer goede weer- en uv-bestendigheid.
- Aantal tekstregels per label, liefst meer dan één regel.
- Aantal tapebreedtes dat gebruikt kan worden, liefst meer dan één breedte.

De goedkoopste modellen kun je in de hand nemen en hebben een eigen toetsenbord. Daarmee kun je in de kas een label uitprinten en op een steeketiket plakken. Ze werken op batterijen of op een (tegen meerprijs te kopen) netvoeding. Meestal werken ze maar met één type tape en kunnen er maximaal twee regels per label geprint worden. Bureaumodellen hebben een groter toetsenbord en meer mogelijkheden wat betreft de tapebreedten en het aantal regels per label. Modellen die je op je pc moet aansluiten, hebben meestal geen eigen toetsenbord, maar kunnen meestal

Handmodel
Brother PT-H110

Bureaumodel
Dymo Lm210D

Pc-model
Brother PT-P700

wel meer regels per label, meer lettertypen en meer tapebreedten uitprinten.

Voor de meeste labelprinters kun je tapes kopen in verschillende kleuren en in verschillende breedten. De gangbare breedten zijn: 6 mm, 9 mm, 12 mm, 18 of 19 mm en 24 mm. De praktijk leert dat het nuttig is dat je labels van verschillende breedten kunt printen (afb. 1).

In tabel 1 en 2 is een vergelijking gemaakt van modellen uit het goedkopere segment tot ca. €100. Daarbij is ook aangegeven welk tapetype ze nodig hebben. In tabel 3 zijn de eigenschappen van de verschillende tapetypen met elkaar vergeleken.

De printers van Dymo zijn gemiddeld iets goedkoper dan die van Brother, maar de twee goedkoopste printers zijn niet geschikt voor tapes die voldoen aan de minimale duurzaamheideisen die je moet stellen aan labels die buiten en in de kas gebruikt worden, namelijk uitstekende hechting op het steeketiket en uitstekende bestendigheid tegen vocht en ultraviolet licht.

Dymo kan tapes leveren die gemaakt zijn van geplastificeerd papier (recyclingcode 21), plastic (recyclingcode 22, is eveneens geplastificeerd papier), vinyl (PVC) en polyester (PET). Bij de Dymo D1-standaardtapes staat vermeld dat ze gemakkelijk te verwijderen zijn. Uit de recyclingcode 21 blijkt dat deze tapes gemaakt zijn van geplastificeerd papier. Papier en geplastificeerd papier zijn niet goed bestand tegen buiten- en kasomstandigheden.

Alleen PET-tapes kunnen voldoen aan de hoge eisen van uitstekende hechting en weer- en uv-bestendigheid. Bij Dymo is dat de Dymo D1 Poly tape en de Dymo Rhino polyester tape.

De TZe tapes van Brother zijn gebaseerd op PET en zijn in alle, in deze vergelijking genoemde, labelprinters te gebruiken. Bij Dymo zijn de twee Letratag modellen niet geschikt voor PET-tapes.

De lengtes tape per cassette verschillen voor de tapes van Dymo en Brother. De in tabel 3 vermelde prijzen zijn gebaseerd op zwart-op-wit tape van 12 mm breedte.

Dymo Letratag Plastic en Dymo D1-standaard zijn niet geschikt voor buiten- en kasgebruik.

De op PET gebaseerde tapes van Dymo en Brother ontlopen elkaar niet veel in prijs. De cassettes van de Dymo PET-tapes bevatten echter 5,5 meter tegenover die van Brother 8 meter. Omgerekend naar 8 meter zijn de Dymo PET-tapes duidelijk duurder dan de

Tabel 1

Dymo

Typenr.	Model	Tape type	Tape breedten (mm)	Aantal regels	Prijs* €
Letratag Lt-100h	hand	plastic	12	2	24,50
Letratag Desktop Lt-100h	bureau	plastic	12	2	26,50
Labelmanager Lm160p	hand	D1	6, 9, 12	2	29,50
Labelmanager Lm210d	bureau	D1	6, 9, 12	2	37,50
Pnp plug and play	pc	D1	6, 9, 12	3	41,50
Rhino 4200 Qwerty	hand	Rhino PET	6, 9, 12, 19	3	61,50
Lm 420 P Abc	Hand + pc	D1	6, 9, 12, 19	4	91,95

*** Alle prijzen in dit artikel zijn gebaseerd op de laagste prijs die vermeld is op de website www.kieskeurig.nl op 4 februari 2018. Dit zijn prijzen die per dag, week of maand kunnen verschillen. Ze dienen in dit artikel enkel ter onderlinge vergelijking en niet als vaste prijzen. Let op: in die prijzen zijn vaak de batterijen of de benodigde netstroomadapter niet inbegrepen.**

Tabel 2

Brother					
Typenr.	**Model**	**Tape type**	**Tape breedten (mm)**	**Aantal regels**	**Prijs €**
PT-H110	hand	TZe	6, 9, 12	2	31,50
PT-D210VP	bureau	TZe	6, 9, 12	2	39,50
PT-D400	bureau	TZe	6, 9, 12, 18	3	42,35
PT-P300BT	pc	TZe	6, 9, 12	1	52,00
PT-D450VP	bureau + pc	TZe	6, 9, 12, 18	3	63,30
PT-P700	pc	TZe	6, 9, 12, 18, 24	4	64,50

Tabel 3

Tapes	Breedten in mm	Materiaal	lengte/cassette	Prijs
Brother TZe	6, 9, 12, 18, 24	PET	8 m	€ 10,45
Dymo Letratag Plastic	12	plastic/papier	4 m	€ 4,95
Dymo D1 standaard	6, 9, 12, 19	plastic/papier	7 m	€ 10,90
Dymo D1 Poly	12	PET	5,5 m	€ 12,35
Dymo Rhino polyester	9, 12, 19, 24	PET	5,5 m	€ 13,25

Brother PET-tapes. Sommige websites, o.a. www.123inkt.nl, leveren tapes van hun eigen huismerk voor een ca. 30% lagere prijs dan de originele PET-tapes van Brother of de originele PET-tapes van Dymo.

Conclusie

Als je voldoende denkt te hebben aan twee regels tekst per label en een maximumtapebreedte van 12 mm, is in deze vergelijking het handmodel Brother PT-H110 de goedkoopste printer die aan de minimale duurzaamheideisen voldoet. Overigens kunnen op 12 mm brede tapes ook heel goed drie regels worden afgedrukt.

Wie wat meer mogelijkheden wil, zoals meer regels per label en meer tapebreedten, kan kiezen voor het iets duurdere bureaumodel Brother PT-D400. De meeste mogelijkheden wat betreft regels en tapebreedten bieden de Brother PT-P700 en Dymo Rhino 4200 Qwerty.

Afb. 1: Verschillende tapebreedten (24, 12 en 9 mm), regels (1-4) en lettertypen

henk.ruinaard@tiscali.nl

Namen 2

Johan Pot

Enkele resultaten

Van sommige soorten lukte het me in het geheel niet gunstige kenmerken te vinden. In dit project zijn bijvoorbeeld *Weingartia pampagrandensis* en *Weingartia santiagiiniensis* onherkenbaar. Ik heb zo'n item aangeduid met bijv. "pampagrandensis". De planten op zich bestaan natuurlijk wel, maar ze kunnen niet geïdentificeerd worden met de hier beschreven methode, terwijl ze wel *pampagrandensis* worden genoemd.

Ik ben redelijk zeker van de betrouwbaarheid van de selecties waarmee de *average*-planten berekend werden, met uitzondering van die, die te pas en misschien ook wel te onpas *neocumingii* genoemd worden. Ik heb HS093.average als model gekozen, maar het is niet voor de hand liggend, dat Cuming daar verzameld heeft. Ik vond in een getypt commentaar op het artikel van Boom (1962) dat algemeen aanvaard zou zijn dat de plant van Pulquina stamt. Deze aanname lijkt mij strijdig met de foto in *Die Cactaceae III* van Backeberg. Helaas heb ik ook enige twijfel aan de zuiverheid van mijn eigen planten met de namen *neocumingii*, *longigibba*, *lanata*, *sucrensis* en zelfs *hediniana*.

Het is me niet gelukt voor de planten van de typestandplaats van *steinbachii* een ideaal bestand aan specifieke kenmerken te vinden. (Afb. 6). Van de 44 andere planten die in dit project *steinbachii* genoemd worden vinden we er drie in het lijstje. Is het zinvol al deze 44 planten deze naam te geven als ze niet herkenbaar zijn?

Voor *tarabucoensis* heb ik niet de planten met veldnummer WR066 als basis gebruikt, maar JK071 (Afb. 7). Ik vind het resultaat bevredigend, maar misschien is het zuiverder hier van *tarabucoensis* aff. te spreken, want er staat maar een van mijn drie planten met

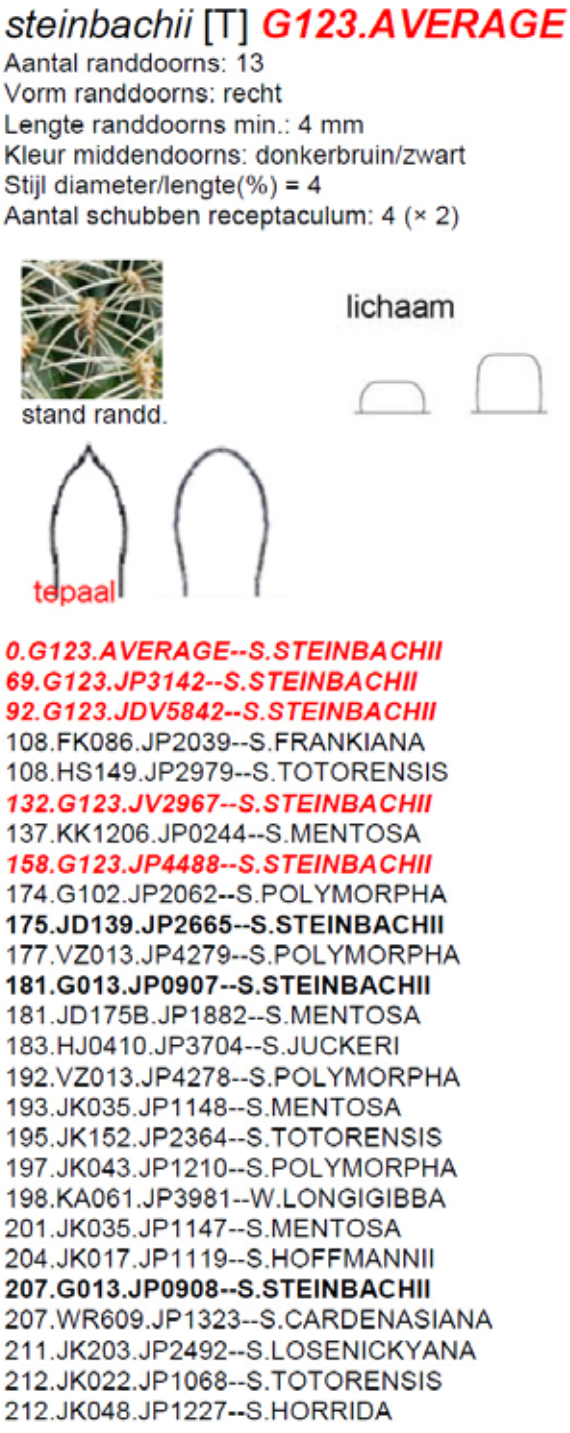

Afb. 6: Lijst met resultaten van W. steinbachii G123

tarabucoensis [T WR066] ***JK071.AVERAGE***

Aantal randdoorns: 7
Kleur randdoorns: wit – bruine voet, geel – bruine voet
Lengte randdorens max.: 10 mm; Middendoorns: 0; Lengte stijl: 19 mm
Lengte stempel/lengte stijl: (%) = 16
Voet md - vruchtbeg./lengte stamper (%) = 15.2
Stijl diameter/lengte(%) = 5.5; Hoek beneden: 40°

tepaal boven

stand randd.

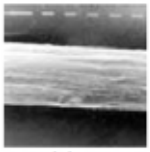
randdoorn

tepaal onder

meeldr. boven

meeldr. onder

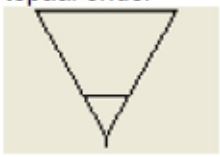

0.JK071.AVERAGE--S.TARABUCOENSIS
69.JK071.JP1289--S.TARABUCOENSIS
70.JK071.JP1285--S.TARABUCOENSIS
96.JK071.JP1284--S.TARABUCOENSIS
96.JK071.JP1287--S.TARABUCOENSIS
112.WR590.JP3501--S.TARABUCOENSIS
118.L382.JP2736--S.TARABUCOENSIS
127.JK071.JP1288--S.TARABUCOENSIS
134.JK071.JP1286--S.TARABUCOENSIS
134.WR066.JP0937--S.TARABUCOENSIS
139.HS263.JP3548--S.TARABUCOENSIS
141.EH6243.JP3192--S.TARABUCOENSIS
146.EH6242.JP2828--S.SP.TARABUCO
147.WR590.JP1604--S.TARABUCOENSIS
149.L382.JP1913--S.TARABUCOENSIS
154.HS263.JP2781--S.TARABUCOENSIS
158.JK066.JP1276--S.SP.HUANO
159.G104-30.JP4320--S.TARABUCOENSIS
159.WR590.JP2090--S.TARABUCOENSIS
161.JK198.JP2455--S.TARABUCOENSIS
162.WR590.JP0820--S.TARABUCOENSIS
162.WR590.JP0834--S.TARABUCOENSIS
163.VZ196.JP3812--S.CALLECALLENSIS
164.EH6243.JP3022--S.TARABUCOENSIS
164.HS264.JP3549--S.SP.TOROTORO

Afb. 7 Lijst met resultaten van W. tarabucoensis JK071

veldnummer WR066 bij de 25 meest gelijkende.

Afb. 8 laat de resultaten zien van *W. crispata* met WR288 als basis. In het project zijn 36 andere planten met de naam *crispata* opgenomen. Blijkbaar stemmen hun specifieke kenmerken niet erg overeen met die van de type-standplaats.

In Afb. 9 waren planten met veldnummer WR595 de basis. Deze planten lijken beduidend meer op andere zogenaamde crispata's, hoewel ook hier niet van eenduidige herkenning gesproken kan worden.

In het project werden niet alleen beschreven soorten onderzocht, maar ook een aantal niet beschreven populaties die door sommige mentoren voor "hetzelfde" worden gehouden. Ook hier waren sommige uitkomsten zeer verrassend.

In de lijsten vindt u voor de soortnamen de aanduiding ***W*** of ***S*** of ***C*** (of een paar keer ***R***). De ***S*** en de ***C*** hebben alleen historische betekenis.

Het project nodigt uit om het concept van SulcoMania onder de loep te nemen. Ik zal me de komende maanden dus niet

crispata [T] ***WR288.AVERAGE*** “crispata” ***WR595.AV***

Aantal ribben: 13
Aantal randdoorns: 26
Lengte stempel/lengte stijl: (%) = 16

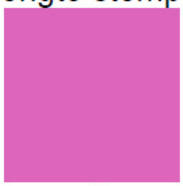

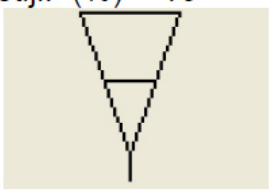

tepaal boven

0.WR288.AVERAGE--S.CRISPATA
31.WR288.JP2018--S.CRISPATA
50.WR288.JP1420--S.CRISPATA
64.WR288.JP1582--S.CRISPATA
68.HS119.JP1954--S.SP.GRENADO
75.JK036.JP1156--S.SWOBODAE
78.JD222.JP1893--S.MENTOSA
80.JK127.JP2280--S.MENTOSA
82.JD337.JP3262--S.GEMMAE
82.PL20037.JP4195--S.REBUTIOIDES
83.JK315.JP2909--S.GIGANTEA
87.HS152.JP1386--S.AUGUSTINII
88.L338.JP0603--S.FLAVISSIMA
90.G064.JP2690--S.ALBISSIMA
91.GC08.JP4457--S.SP.TARABUQUILLO
92.JK039.JP1178--S.ALBISSIMA
93.WR194.JP0263--S.MIZQUENSIS
94.KK1267.JP1033--S.CRISPATA
95.AG148.JP4767--S.ROBERTO-VASQUEZII
95.JK035.JP1148--S.MENTOSA
97.HS151.JP3066--S.HEINZII
98.HS152.JP1477--S.AUGUSTINII
98.WR276.JP0314--S.MENTOSA
99.L394.JP1917--S.CRISPATA
100.G064.JP3077--S.ALBISSIMA
100.PRTIR.JP1617--S.SP.TIRAQUE

Afb. 8: Lijst met resultaten van W.crispata WR288

Aantal randdoorns: 25
Voet md - vruchtbeg./lengte sta

tepaal boven

0.WR595.AVERAGE--S.CRISP
10.WR595.JP0829--S.CRISPA
52.WR595.JP1606--S.CRISPA
62.KK1154.JP0514--S.CRISPA
70.WR595.JP2737--S.CRISPA
72.KK1266.JP1905--S.CRISPA
77.KK1266.JP1906--S.CRISPA
79.G047.JP3116--S.PEDROEN
83.WR288.JP1420--S.CRISPA
84.GC08.JP4457--S.SP.TARAB
87.G043.JP2685--S.SP.BARRA
87.JK179.JP2419--S.ALBA
93.HR27.JP0750--S.CRISPAT
93.HS256.JP2777--S.CRISPA
93.KB306.JP4020--S.HERTUS
94.WR595.JP0978--S.CRISPA
95.HS251.JP2774--S.CRISPA
102.JD337.JP3043--S.GEMMA
103.MUPUC.JP3689--S.CRISP
104.G052.JP3120--S.CRISPA
104.JK103.JP2172--S.VANBAE
104.KK1267.JP1033--S.CRISP
104.WR595.JP1550--S.CRISP
104.WR612.JP3037--S.HOFFM
105.HR27.JP0211--S.CRISPA
105.KK1267.JP1034--S.CRISP

Afb. 9: Lijst met resultaten van W. crispat

VERAGE

mper (%) = 22.4

stand randd.

PATA
TA
TA
ATA
TA
ATA
ATA
NSIS
TA
BUQUILLO
ANCA

A
TA
II
TA
TA
E
PATA
TA
ELII
PATA
ATA
MANNII
TA
PATA

a WR595

vervelen.

Dit project heeft geleid tot twee pdf-bestanden. De een is een soort sleutel die evenwel niet of moeilijk hanteerbaar is. In het andere bestand staan per object de gebruikte kenmerken en de 25 meest gelijkende planten. In deze pdf-bestanden treft u geen afbeeldingen van planten aan.

Mocht u belangstelling voor deze bestanden hebben neemt u dan contact op.

Kenmerken

De meest gebruikte kenmerken voor 230 items waren

Kleur tepaal boven	208
Aantal randdoorns	186
Bloem model	164
Stand randdoorns	147
Oppervlakte randdoorn	130

Johan Pot
Gagarinstraat 17
1562 TA Krommenie
e-mail: j.pot@tip.nl

Literatuur

Boom B.K. (1962) De correcte naam van Echinocactus cumingii Salm, Succulenta 41(9):115-118.

Pot J. (1997-2013) SulcoMania, dvd, eigen uitgave.

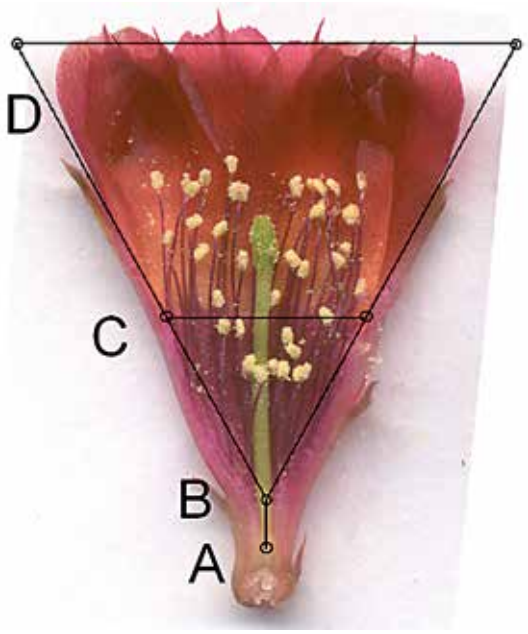

Afb. 10: Bloem model. Door middel van de punten A, B, C en D is het model gedefinieerd

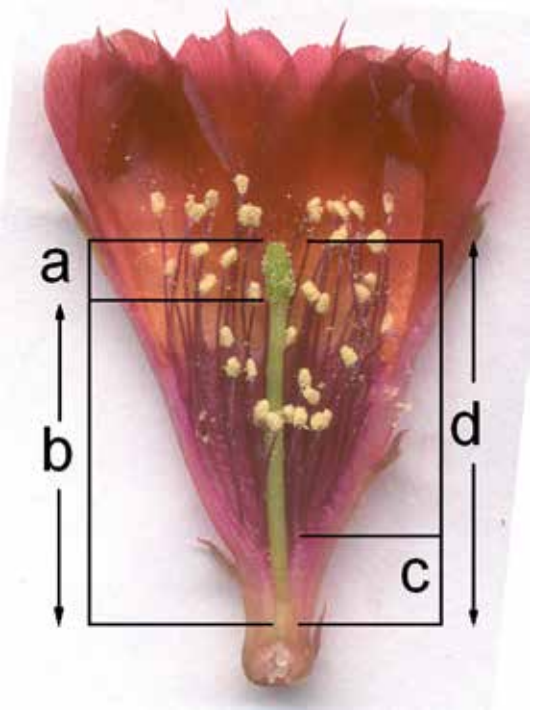

Afb.11: Lengte stempel/lengte stijl = a/b Voet md - vruchtbeg./lengte stamper = c/d

De succulenten en andere flora van Cabo Verde / Kaapverdië

Peter van Dongen

In januari 2016 heb ik samen met mijn vrouw voor het eerst Kaapverdië mogen bezoeken. Het was zes uur vliegen naar het eiland Sal, dat het dichtst (455 km) tegen Afrika (Senegal) aanligt (Sal betekent zout in het Portugees). De archipel ligt 1500 kilometer ten zuiden van de Canarische eilanden en is in 1460 ontdekt.

Tot 1975 zijn de eilanden een kolonie van Portugal geweest. De vrijheidsstrijder Amilcar Cabral zorgde na lange strijd voor de onafhankelijkheid. In totaal wonen er ongeveer 500.000 mensen, van oorsprong slaven-creolen uit Guinee-Bissau, Senegalezen, Angolezen, Portugezen, Russen (wapens voor Cabral), Chinezen (projecten) en wat Europeanen.

Cabo Verde heeft een vulkanische oorsprong en ligt op een Afrikaanse tektonische plaat. Fogo is het laatste eiland dat 100.000 jaar geleden boven de oceaan uitsteeg!

Cabo Verde heeft een heerlijk tropisch klimaat, want het ligt net zo dicht bij de evenaar als de Benedenwindse Eilanden van de Nederlandse Antillen (nu Caribisch Nederland). Een passaatwind zorgt voor verkoeling! Benieuwd was ik naar de succulenten en andere flora op deze eilanden.

In januari 2017 kregen wij de kans om vier andere eilanden van de tien eilanden archipel Kaapverdië te mogen bezoeken: Santiago, het grootste eiland, Fogo, het vulkanisch eiland ernaast, en São Vicente en Santo Antão, de meest westelijke en noordelijke eilanden in de Atlantische oceaan. Prachtige groene eilanden in tegenstelling tot Sal en Boa Vista, die kaal en zanderig zijn.

Op de bezochte eilanden ben ik bijzondere flora en fauna tegengekomen. Uiteraard had ik de meeste belangstelling voor de daar aanwezige succulenten.

Ik zal achtereenvolgens de succulenten en bijzondere planten hier behandelen.

Voor zover ik kan nagaan, is nog niet eerder in Succulenta geschreven over deze eilanden. Dus wellicht is dit voor de lezer interessant.

Sal. Een eiland dat het dichtst tegen het vasteland van Afrika ter hoogte van Senegal ligt. Een tamelijk kaal eiland. Het was zoutleverancier van vooral Brazilië. Het vliegveld heeft de naam gekregen van onafhankelijkheidsstrijder Amilcar Cabral. Sal is een toeristische trekpleister voor mensen die tijdens de winter van een Caribisch klimaat

Sinds 1919

succulenta vereniging
van cactus- en vetplantenliefhebbers

Verenigingsnieuws
Augustus 2018

Succulenta is erbij. Zie pag. 46 e.v.

In dit nummer:

Adressen	44
Viering 100-jarig jubileum	45
Succulenta is erbij	46
Boeken te koop	49
Instellingen en redactie	50
Evenementen 2018	51
Afdelingsactiviteiten	52
Postzegels / Vraag en aanbod	53
Advertenties	54

Kopij voor het verenigingsnieuws voor de 1e van de oneven maanden zenden naar:
A. van Zuijlen, Hoefstraat 9, 5345 AM Oss.
E-mail: succulenta@home.nl

Adressen

Succulenta
Nederlands-Belgische vereniging van liefhebbers van cactussen en andere vetplanten

Bestuur
Voorzitter:
Frans Mommers
Egyptering 18, 5152 MZ Drunen
Tel. 0416- 374393
E-mail: voorzitter@succulenta.nl

Secretaris:
Andre van Zuijlen
Hoefstraat 9, 5345 AM Oss
Tel. 0412 - 630733
E-mail: secretaris@succulenta.nl

Penningmeester:
Rob Feuth
Vecht 147, 2911 ER
Nieuwerkerk aan den IJssel
E-mail: penningmeester@succulenta.nl

PR & Promotie:
Peter Knippels
Tel. 06-48590702
E-mail: info@bloembol.info
E-mail: promotie@succulenta.nl

Vice-voorzitter:
Theo Heijnsdijk
Maasdijk 11, 6629 KD Appeltern
Tel: 0487 - 542704
E-mail: vicevoorzitter@succulenta.nl

Jeugdzaken:
Vacature

Financiële Zaken
Betaling via de bankrekening van Succulenta te Nieuwerkerk aan den IJssel:
IBAN: NL31INGB0000680596 BIC: INGBNL2A

Ledenadministratie
Verzoeken om inlichtingen, aanmeldingen lidmaatschap, adreswijzigingen en opzeggingen (vóór 1 december) schriftelijk of per e-mail bij de ledenadministrateur:
Henk Roozegaarde,
Banninkstraat 5,
7255 AT Hengelo Gld.
Tel. 0575 - 465270
E-mail: ledenadministratie@succulenta.nl

Lidmaatschap 2018

Nederland	€ 27,–
België	€ 33,50
Jeugdleden Nederland	€ 13,50
Jeugdleden België	€ 16,75
Europa	€ 42,50
Buiten Europa	€ 47,–
Inschrijfgeld nieuwe leden	€ 3,–

Nieuwe leden ontvangen gratis de “Gids voor de verzorging van cactussen en vetplanten” door Ton Pullen ter waarde van € 5,–

Advertenties
Andre van Zuijlen, Hoefstraat 9,
5345 AM Oss. Tel 0412 - 630733
E-mail: succulenta@home.nl
Tarieven

1/8 pagina	€ 29,50
1/4 pagina	€ 45,50
1/2 pagina	€ 72,50
1/1 pagina	€ 125,00

Viering 100-jarig jubileum

Programma jubileumviering 15 en 16 juni 2019 in De Uithof in Utrecht

Zaterdag 15 juni

10.00	Opening door de voorzitter van Succulenta
10.30-17.00	Openstelling kas met tentoonstelling Fototentoonstelling Plantenverkoop Demonstraties zaaien, verspenen, verpotten Kinderactiviteit Continu draaiende diashow Promotiestand Succulenta, met ook - verkoop tweedehands boeken en tijdschriften - advies over kopen en verzorging van succulenten
15.00-16.30	Lezing
16.30-19.00	Receptie en feestelijk samenzijn

Zondag 16 juni

10.00-17.00	Tentoonstelling Fototentoonstelling Beurs Demonstraties Kinderactiviteit Continu draaiende diashow Promotiestand Succulenta, met ook - verkoop tweedehands boeken en tijdschriften - advies over kopen en verzorging van succulenten
13.00-14.30	Lezing
17.00	Sluiting door de voorzitter

Dit is het voorlopige programma. We zoeken nog steeds mensen die mee willen organiseren, maar ook mensen die de bemanning willen doen op 15 en 16 juni. Neem contact op met de secretaris via e-mail secretaris@succulenta.nl

Andre van Zuijlen

Succulenta was erbij op 2 juni bij Ubink

De nieuwe stand van Succulenta, die u hebt kunnen zien tijdens de jaarvergadering in april, wordt intensief ingezet bij de pr.

Zo waren we - evenals vorige jaren - aanwezig tijdens de open dag op 2 juni bij Ubink. Op deze weer drukbezochte dag werden de hele dag vele mensen te woord gestaan. Niet dat dit direct leden oplevert voor de club, maar dat komt vooral omdat het merendeel van de bezoekers al lid is. We stonden met de stand vlak naast de ingang van de kas en midden tussen de kramen van de door enkele van onze afdelingen georganiseerde beurs. Dan zie je dat er een enorme hoeveelheid planten, zowel van de beurs als uit de kas van Ubink, naar buiten wordt gesjouwd. Hoewel je het vaak hoort, is het duidelijk dat de gemiddelde liefhebber zijn kasje, bak of vensterbank nog niet vol heeft. Deze open dag behoort zeker tot de hoogtepunten van het jaar.

Frans Mommers bedankt Joke en Gert Ubink voor het weer mogelijk maken van de open kas

De bemanning van de stand door Frans Mommers en Mireille Riesenbeck.Foto's Andre van Zuijlen

Succulenta was erbij op 10 juni in Velden

Succulenta was ook aanwezig op de 6e cactussen- en vetplantenmarkt van de afdeling Maas en Peel. Deze markt werd gehouden in een groot tuincentrum, het Plantencentrum Velden. Een gezellige beurs, waar zeker niet alleen cactussen en vetplanten werden aangeboden. Wel opvallend was dat misschien wel met de helft van de bezoekers in het Duits moest worden gepraat. De foto is van Paul Geerlings.

Succulenta was erbij op 17 juni in Nijmegen

De stand van Succulenta wordt opgebouwd voor de beurs van Nijmegen op 17 juni.
Foto van Loes Jap-Tjong

Succulenta was erbij op 24 juni in Ospel

Op 24 juni stonden we opnieuw met de stand van Succulenta op de exotische plantenbeurs, georganiseerd door het Exotisch Plantencentrum in Ospel. Voor de tweede keer in deze maand bemande Williejan Rooijakkers (midden op de foto) mede de stand. Op deze beurs werden naast succulenten veel meer andere zaken aangeboden. Er was zelfs een kraam met mineralen en fossielen.

Aanbod van mineralen

Ontmoeting voorzitter met oud-voorzitter. Foto's Andre van Zuijlen

Boeken te koop

Succulenta heeft een groot aantal boeken te koop. Naast 33 titels van nieuwe boeken, maar liefst 358 verschillende tweedehands boeken. Kijk op de website van Succulenta, www.succulenta.nl voor het volledige aanbod. Neem voor nadere informatie en bestellen contact op met Theo Heijnsdijk, th.heijnsdijk@gmail.com.

Hieronder een paar titels uit het aanbod aan *tweedehands Nederlandstalige* boeken. Allemaal met véél plaatjes. Let op: van de meeste is slechts één exemplaar beschikbaar. Wie het eerst komt, het eerst maalt! De prijzen zijn exclusief verzendkosten.

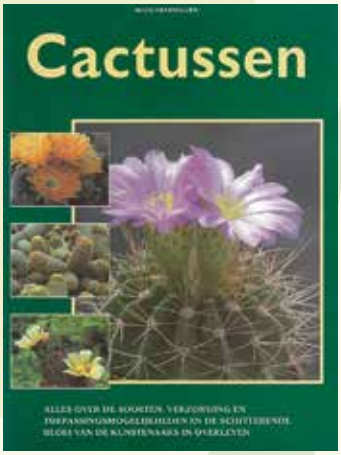

Nico Vermeulen
Cactussen (1998)
108 blz. € 5,-

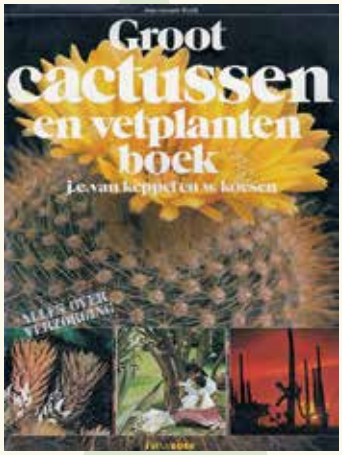

Van Keppel en Koesen
Groot cactussen- en vetplantenboek (1976)
144 blz. € 5,-

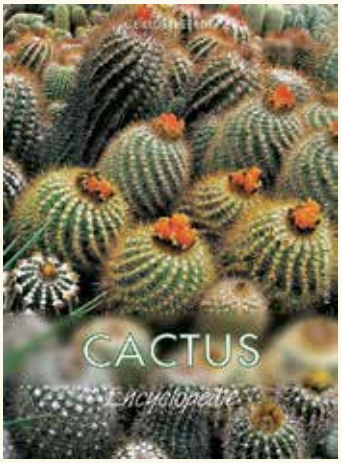

Subik en Kunte
Cactus Encyclopedie (2002)
284 blz. € 5,-

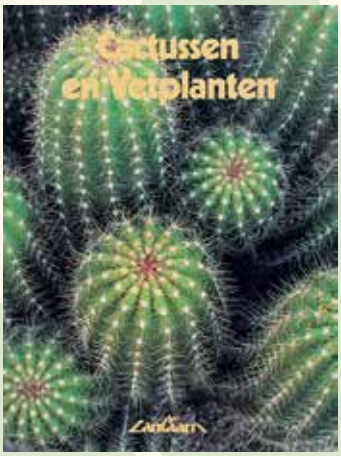

Philip Perl
Cactussen en vetplanten
(1991) 158 blz. € 5,-

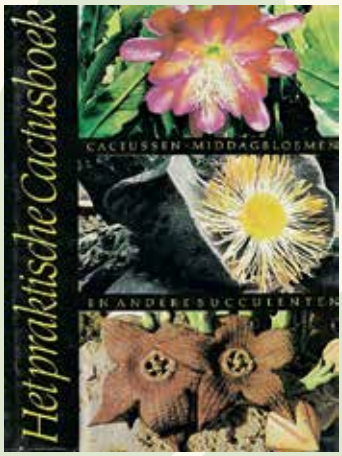

W. Haage
Het praktisch cactusboek
284 blz. € 5,-

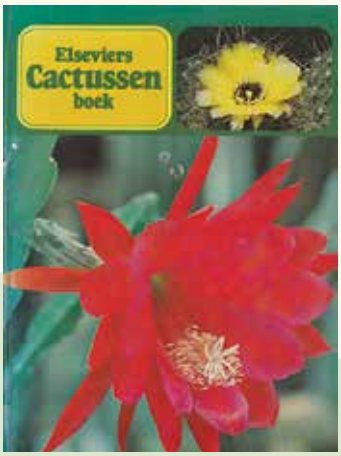

S.K. Bravenboer
Elseviers Cactussenboek
€ 5,-

Instellingen en redactie

Verenigingsartikelen

Bewaarband voor Succulenta:
De prijs is € 8,50 per band.
Wat betekent die naam?:
Een verklarend woordenboek: € 5,-
Gids voor de verzorging van cactussen en vetplanten: Tweede druk (2002): € 5,-

Oude jaargangen Succulenta:
1955 tot 2000 € 5,- per jaargang
2000 t/m 2017 € 9,- per jaargang
Losse nummers € 2,50 per stuk
En nog vele andere verenigingsartikelen die u op de website kunt vinen.

Succulenta heeft een groot aantal boeken in de aanbieding. Zowel nieuw als tweede-hands. Daarnaast zijn er vele jaargangen tijdschriften in de verkoop.
Kijk op de website van Succulenta onder de kop "BOEKEN" naar de lijsten, zoek wat uit en stuur een mail voor een prijsopgave.
We verzenden ook. Alle prijzen zijn exclusief verzendkosten.
Inlichtingen en bestellingen bij
Theo Heijnsdijk: th.heijnsdijk@gmail.com
Folders voor pr-doeleinden zijn te bestellen via een e-mail naar promotie@succulenta.nl.

Clichéfonds

Gerard Rutten, Prins Hendrikstraat 15
2641 HK Pijnacker. Tel. 015-3610078
E-mail: zaden@succulenta.nl
Bankrekeningnummer Clichéfonds:
IBAN: NL22INGB0000014465
BIC: INGBNL2A, t.n.v. Beheerder Clichéfonds Succulenta te Pijnacker

Bibliotheek Succulenta

Bibliothecaris: **J. Keizer-Zinsmeester**,
Westeind 96, 9636 CE Zuidbroek.
Tel. 0598-395128
E-mail: keizer.zinsmeester@ziggo.nl

Website van Succulenta

Theo Heijnsdijk
Maasdijk 11, 6629 KD Appeltern
Tel: 0487 - 542704
E-mail: webmaster@succulenta.nl

Colofon

Tijdschrift Succulenta

http://www.succulenta.nl
E-mail:info@succulenta.nl

Auteursrecht

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is alleen toegestaan na verkregen toestemming van de auteur/illustrator en met een duidelijke bronvermelding

Redactiesecretariaat

Mevr. R. Maessen
Weezenhof 1232, 6536 EZ Nijmegen
E-mail: redactie@succulenta.nl

Hoofdredactie

C.A.L. Bercht
E-mail: ludwigbercht@hetnet.nl
H.W. Viscaal
E-mail: hwviscaal@gmail.com

Redactie

R. Bregman
E-mail: R.Bregman@contact.uva.nl
W. ten Hoeve
E-mail: tenho11@hetnet.nl
H. Ruinaard
E-mail: henk.ruinaard@tiscali.nl
B.J.M. Zonneveld
E-mail: Ben.Zonneveld@naturalis.nl

Vormgeving

H. W. Viscaal, Tom Twijnstra (basis layout)

Druk

Senefelder Misset Doetinchem

Evenementen 2018

19 augustus
De jaarlijkse cactus- en vetplantenbeurs van de afdeling West-Brabant in café Marktzicht, Markt 50 Etten-Leur.
Verkopers kunnen vanaf 9.00 uur de planten aanvoeren. Er kan een stand worden besteld van een tot vier meter, deze kost € 5,00.
De zaal is open voor bezoekers van 10.00 tot 15.00 uur en de entree is gratis.
Informatie en stand bestellen bij Evert Smienk, tel. 0652314805 of per e-mail via evertsmienk@casema.nl.
Ook natuurlijk via WhatsApp.

20 t/m 25 augustus
Astrophytumweek bij Cactuskwekerij Lakerveld, Lakerveld 89 Lexmond.

1 en 2 september
Opendeur verzameling Zuid-Afrikaanse planten en cactussen en eenmalige verkoop. Bezoek onze uitgebreide verzameling Zuid-Afrikaanse planten en cactussen, meer dan 800 soorten! Van héél klein tot groot, van zaailing tot 30 jaar oud! Meer uitleg over verpotten, zaaien, stekken en algemene verzorging. Je plant laten verpotten kan ook! De meeste planten zijn eigenhandig opgekweekt uit zaad of stek, jaarlijks komen er zo'n 50 tot 100 soorten bij! Verder de nieuwste materialen en benodigdheden, alsmede boeken en binnen- en buitenlandse tijdschriften, dvd's,. Eenmalige verkoop zelf gekweekte planten tegen liefhebbersprijzen! Ook groepen welkom, graag vooraf even verwittigen. Gratis inkom, drankje, plantje en deelname tombola. Sommige gedeelten ook toegankelijk voor rolstoelgebruikers.
Locatie: Antwerpsedreef 30 Zoersel.
Van 10.00 tot 18.00 uur. Entree: gratis!
Info: Frank & Diane Thys-Brants,
tel. 03-3835006 of per e-mail:
south.african.flora@gmail.com.

7, 8 en 9 september
Ook in 2018 is er weer de Europese Landenkonferentie in de Duinse Polders, Ruzettelaan 195 te Blankenberge in België. De ELK wordt gehouden op 7, 8 en 9 september.
Een evenement waarbij vele mensen elkaar treffen. Tijdens het weekend worden er een vijftal voordrachten gegeven door sprekers uit diverse landen.
De beurs, met ruim 620 meter tafelruimte, is vrij toegankelijk voor bezoekers op vrijdag van 15.00 uur tot 20.00 uur, op zaterdag van 8.30 uur tot 19.00 uur en op zondag van 8.30 uur tot 11.00 uur.
Kijk voor meer informatie op onze website www.elkcactus.eu of neem contact op met Jan en Anny Linden, tel. 045-5220966 of per e-mail annylinden@gmail.com.

Afdelingsactiviteiten

Afdeling	Datum	Activiteit	Informatie bij:
De Achterhoek	aug.	Vakantie	A. Heijnen
	13 sep.	Lezing Gert Ubink	0543-564314
Drenthe	aug.	Vakantie	H. Mecklenfeld
	5 sep.	Kasbezoek bij L. Sneeloper	0523-683170
Eindhoven	aug.	Vakantie	R. Salters
	10 sep.	Lezing Gert Ubink (met Den Bosch en Tilburg)	040-2230101
Gorinchem-	13 aug.	Open kas bij Arie en Anita Adriaans	A. van Zuijlen
's-Hertogenbosch	10 sep.	Lezing Gert Ubink (met Tilburg en Eindhoven)	0412-630733
Gouda e.o.	aug.	Vakantie	N. Uitenbroek
	20 sep.	Nico Uittenbroek:Succulenten vanaf de evolutie	0182-394068
Groningen en	aug.	Geen activiteit	W. ten Hoeve
Ommelanden	18 sep.	Lezing Uli Dosedal over Baja California 2018	0592-341660
Haag- en Westland	28 aug.	Bijeenkomst bij Koos en Margriet Groenewegen	P. Beurskens
	25 sep.	Nog in te vullen	0611267411
Haarlem	aug.	Vakantie	H. v.d. Zouwen
	19 sep.	Feestelijke bijeenkomst, huldiging jubilarissen	0612256825
Maas & Peel	28 aug.	Doe-avond in de Jochumhof te Steijl	W. Rooijakkers
	1 sep.	Excursie naar vier leden	0492-528843
	25 sep.	Lezing door Frans Mommers met "I Love....."	
Nijmegen	7 aug.	Kasbezoek bij Jan Braks	R. Maessen
	4 sep.	Lezing Andre van Zuijlen over Namibië	024-3440425
Tilburg	aug.	Vakantie	P. van Halteren
	10 sep.	Lezing Gert Ubink (met Den Bosch/Eindhoven)	013-5701106
Voorne-Putten en	aug.	Zomervakantie	P. Verschuren
Rozenburg	sep.	Zomervakantie	0627514935
Wageningen	16 aug.	Bijeenkomst bij Coert en Kathelijne van Dijk	C. Geris
	13 sep.	Foto's leden + verslag Turbinicarpuswerkgroep	0318-417319
West-Brabant	19 aug.	Cactusbeurs in Café Marktzicht	H. Schippers
	15 sep.	Lezing Peter van Dongen over Kaap Verdie	0164-257905
Zaanstreek-Waterland	aug.	Vakantie	A. van Leeuwen
	sep.	Vakantie	0251-313544
Zeeland	31 aug.	Lezing door Marcel Stolk	H. Weezepoel
	8 sep.	Deelname Sraskerkse dag	0113-231067
	15 sep.	Deelname Fair Groei en Bloei Walcheren	
	28 sep.	Nog niet bekend	
Zuid-Limburg	aug.	Vakantie	W. Thissen
	4 sep.	Praatavond: verloting en foto's van leden	043-3644612
Zwolle	aug.	Vakantie	W. Adams
	11 sep.	Kasbezoek bij Bertus uit den Bosch	038-4227259

Ledenadministratie

Nieuwe leden mei – juni 2018

In de maanden mei en juni 2018 zijn 20 nieuwe leden ingeschreven.

Er zijn geen berichten van overlijden ontvangen.

Postzegels

Op de jaarvergadering werd de postzegel voor 2018 gepresenteerd. Op deze postzegel een foto van de vorig jaar overleden Jan Paul Betlem.
U kunt deze postzegels bestellen bij de voorzitter via een mail aan: voorzitter@succulenta.nl

Vraag en aanbod

AANGEBODEN:
13 kleine agave's (zie foto).
Gratis op te halen in Zeist.
Na telefonische afspraak, tel. 030-6920657).
Nu of eventueel ook na de vakantie.
Mevr. Inge Davids.

British Cactus & Succulent Society

Website:
http://www.bcss.org.uk

- Quarterly full colour Journal, CactusWorld, for all levels of interest, covering conservation, cultivation, propagation, plant hunting and habitats, botanical gardens, plant descriptions, book reviews, seed lists, news and views, and advertisements from suppliers worldwide.
- Optional subscription to Bradleya, a high quality annual publication, with articles of a more scientific nature.
- Online discussion Forum and publications including books.
- See our website for current subscription details, which can be paid online by credit card, or by cheque payable to BCSS.
- Further details also available from our Membership Secretary:
  Mr A Morris, 6 Castlemaine Drive, Hinckley, Leicester, LE10 1RY, UK.
  Telephone: +44 (0) 1455 614410.
  Email: **membership@bcss.org.uk**

Cactuskwekerij Lakerveld

20 t/m 25 augustus ASTROPHYTUM-WEEK met tientallen cultivars uit Japan.
Jonge en oude planten, geënt op cereus en wortelecht.
Bezoek ook onze Astrophytumcollectie

Bij bezoek eerst vooraf even bellen 0657395597
Cactuskwekerij Lakerveld,
Lakerveld 89, 4128 LG Lexmond

Kwekerij Kemkas

Voor al uw cactussen vetplanten en hulpmaterialen

Open kas 25 augustus

Kees de Wolf
Kwekerij: Lindeweg 120
3334 LA Zwijndrecht
Tel. 0626298345
E-mail: info@kemkas.nl
www.kemkas.nl

SUCCULENT SOCIETY OF SOUTH AFRICA

Members of the SSSA receive the quarterly journal **ALOE**, which deals mainly with Southern Africa's very rich succulent flora. The journal is recognised as the premier succulent journal on the region.

Annual membership fee is **€44** which includes airmail shipping. To become a member and subscribe to the journal visit our website

http://www.succulentsociety.co.za

or write to:

SSSA, PO Box 12580, Hatfield 0028, South Africa.
E-mail: gasteria@mweb.co.za
Tel & Fax: ++ 27 12 993 3588

CACTUSFLOWER

Ward Verschueren
Cactusflower bvba
Morenhoekstraat 18a
2840 Rumst

www.cactusflower.be
info@cactusflower.be
+32 476 21 11 54

Open van mei t.e.m. augustus
zaterdag van 9u tot 12u of na een telefonische afspraak

Te koop gevraagd

Bent u genoodzaakt om welke reden dan ook uw cactusverzameling van de hand te doen, neem dan contact op met

Gerrit Melissen

Korenmolen 9, 3738 WL Maartensdijk
Telefoon: 0346 - 213366
Mobiel: 0643064770

Afb. 1: Aloe vera

Afb. 2: Vissersbootjes in Santiago

Afb. 3: De grijskopijsvogel

Afb. 4: De botanische tuin

Afb. 5: Euphorbia tirucalli

Afb. 6: Verbascum cystolithicum

willen genieten en eens wat anders willen dan de Canarische eilanden of Aruba, Curaçao of Bonaire.

Wat ben ik daar aan flora en fauna tegengekomen?

Allereerst de bijzondere Asparagos. Uit het duinzand verrijzen opeens gele op asperges lijken stengels met gele bloemen in de top. Nergens anders heb ik deze bijzondere planten ontdekt.

Op enkele plekken zie ik *Aloe vera* vol in bloei. Waarschijnlijk geïmporteerd uit de Cariben. *Euphorbia pulcherrima* groeit er ook op diverse plekken. En natuurlijk *Calotropis procera*, die wij ook kennen van de Caribische eilanden en sommige Canarische eilanden.

Het eiland Sal is vooral bekend geweest om de zoutwinning, waarvan op twee plaatsen nog sporen zijn te zien. Tot 1982 was er een levendige export naar vooral Brazilië.

Nu is Sal een bestemming voor toeristen, die voornamelijk voor de totale relax komen, en voor kite- en boardsurfers vanwege de krachtige passaatwind aan de diverse kusten. Leuke vogels zijn er ook te spotten, zoals de snip langs het strand.

Langs de ruwe en geërodeerde kust is het goed wandelen. Er zijn bijzonder fraaie kustlijnen met watervogels, krabben en vissers.

Santiago. Het grootste eiland met de hoofdstad van Kaapverdië, Praia. Ruim onder Sal en Boavista liggen de vier benedenwindse eilanden Maio, Santiago, Fogo en Brava. Je landt er met een propellervliegtuig op het vliegveld Da Praia Nelson Mandela.

Santiago is, zo merken wij al direct, veel groener en bergachtiger dan Sal. De kleurrijke markt met tropische groenten en fruit – vrouwen maken hier de dienst uit – de Cidade Velha, de 500 jaar oude stad met het fort Real do São Felipe (Unesco) en het oude concentratiekamp Chão Bom, gebruikt tijdens de onafhankelijkheidsstrijd 1960-1975(!). Het zijn allemaal bijzondere plekken waar je geweest moet zijn. Een fraaie rit naar het noorden via Assomada om de stad Tarrafal te bezoeken, laat je al vlug bijzondere flora zien. Ik kom achtereenvolgens tegen: de endemische *Langua di Baca* (koeientong), Jatropha , *Calotropis procera* (daar is ie weer), *Euphorbia pulcherrima*, veel soorten bougainville en *Aloe vera*. De assomada (ossentong) is een bijzondere endemische plant. De naam is gegeven omdat de onderkant van het blad zo ruw is als een ossentong. Ook enkele *Pachypodium lamerei* staan op een plek in volle bloei. Natuurlijk is er grote opwinding bij mij als ik adansonia's ontdek langs de kust in het noorden. De *Adansonia digitata* van het vasteland van Afrika komt hier dus ook sporadisch, maar dominant voor. Onverwacht, want wie denkt nou deze planten ten westen van het vasteland bij de Atlantische Oceaan te ontdekken?

Fogo. Een van de kleinste eilanden van de tien. Ontdekt in 1460 door Antonio Noli. De hoofdstad is São Felipe, met zijn hellende straatjes langs de oude koloniale huisjes en kerken. De Pico de Fogo, 2829 meter hoog, is de stilste vulkaankegel ter wereld. Bekend om zijn vulkanisch uiterlijk en een nog steeds actieve Chã das Calderas. De laatste uitbarsting was in 2014; de verse sporen hiervan heb ik goed kunnen waarnemen. Daarvóór waren er uitbarstingen in 1951 en 1995. Het is dus een actieve vulkaan die regelmatig enorme lavastromen uitspuwt.

Op de helling groeien de endemische *Mato branco*, *Verbascum cystolithicum* (endemisch), prachtige roodbloeiende cassave, mimosa en ook zijn hier kuilen met druivenrankjes. Eenzelfde methode als op Lanzarote om het karige vocht goed vast te houden. Want de lekkerste wijn van Cabo Verde, de cão, komt van dit eiland.

Verder kom ik *Gomphocarpus physocarpus* (bishop balls) tegen en *Aloe vera*.

Natuurlijk beklimmen wij de Pico de Fogo langs de rand van de vulkaankegel, die zelf te hoog en steil voor ons is. Glijdend en balancerend hebben wij prachtige uitzichten op een enorm grote krater. Wij ruiken de walmende gassen, want de Pico is nog maar twee jaar geleden actief geweest. Een unieke ervaring! Wij bezoeken na deze sensatie

Afb. 7: Zaaddozen van Adansonia digitata, Santiago

Afb. 8: Cassave mimosa, Fogo

Afb. 9: Aeonium glandulosum var. caboverde

Afb. 10: Mora brano, endemisch, Fogo

Afb. 11: São Vincente, tussen de agaves

het vissersdorpje Salinas, waar we kunnen zwemmen, en tot slot Padre Antonio met veel bananenbomen en koffieplantages.

Naast Fogo ligt een ander klein eiland Brava, het kleinste, bewoonde eiland van Cabo Verde. Onderzoekers beweren dat Brava op termijn langzaam in de zee zal verdwijnen. Deze bewering lijkt iedere dag te worden bevestigd omdat er dagelijks aardschokken zijn.

São Vicente. Naar het noordwesten vliegen wij met een propellervliegtuig voor een bezoek aan dit voor ons vierde eiland. Onder invloed van de Atlantische Oceaan is de vegetatie hier weer anders. In dit noordelijk gedeelte van Cabo Verde liggen drie bewoonde eilanden die veel groener ogen en het meest westelijk liggen richting Cariben en Amerika.

De Cabo Verde, de groene kusten, liggen ook op de dezelfde breedtegraad als de eilanden van Caribisch Nederland. Vandaar ook die tropische temperatuur. Op São Vicente is de hoogste berg Monte Verde, 774 meter.

De hoofdstad Mindelo is levendig, en overal klinkt uit de restaurants de morna en coladeiramuziek, waar Cesária Évora zo wereldberoemd door is geworden. Het internationale vliegveld heeft dan ook haar naam gekregen, met een groot standbeeld van de kleine, grote vrouw, die helaas in 2011 is overleden. Veel Engelse architectuur bepaalt hier het straatbeeld. De historische band met Portugal zie je terug in het centrum, want daar staat een replica van de toren van Belem in Lissabon. Wij bezoeken ook in het noorden het vissersdorp Salamansa, waar aan de kust een witte helling zichtbaar is. Zand gedrapeerd vanuit de Sahara! Ook hier weer de *Gomphocarpus physocarpus*, agavesoorten, *Kalanchoe pinnata, Dracaena draco,* enkele *Adansonia digitata, Calotropus procera* en opuntia's.

Santo Antão. Het meest westelijke, groenste en mooiste eiland kun je alleen

bereiken met een ferrydienst. Via een vaak ruwe zee kom je na een uur schommelen aan op dit eiland. De aankomst is in de stad Cicade do Porto Novo. Een lieflijk stadje dat overzichtelijk en rustig is. Al snel zien wij dat het om een zeer bergachtig en groen landschap gaat. Diepe ravijnen en prachtige valleien herbergen papaya, koffie, sinaasappel en suikerriet. Kortom, dit is een zeer vruchtbaar vulkanisch eiland.

De hoogste berg is de Monte Trigo van 1979 meter.

Wij maken een stevige wandeling door de vallei van Paúl, zien de bergen van Ribeira Grande en bezoeken het vissersdorp Cruzinha, waar verse vis wordt gegeten en Grogue, de Kaapverdische rum, wordt geproefd. Op weg naar Fontainhas krijgen wij na een fraaie wandeling van een uur een spectaculair uitzicht op de valleien, de terrassen met groente en fruit en een prachtig dorpje. De Unesco heeft dit geheel ook opgenomen in haar lijst, en terecht!

Op dit eiland zien wij niet veel succulenten, wel agaves in volle bloei, *Kalanchoe pinnata*, euphorbia's en aloë's. Santo Antão is een uniek eiland voor wandelaars die in ruige valleien en in bergtochten hun hart op kunnen halen.

Enkele bijzonderheden tot slot

Op Cabo Verde komt de grijskopijsvogel (*Haicyo leucocephala*) voor. Het is een endemische soort, die van oorsprong via Engeland in een iets andere verschijning is ingevoerd. De gele bananenspin en de gouden zijdespin kun je op de oude eilanden vaak tegenkomen. Kaapverdische mussen zijn endemisch; het mannetje heeft een zwart voorhoofd met een oranje wenkbrauwstreep. De bruine nekraaf (*Corvus ruficoilis*) is op São Vicente te spotten. Blauwe marlijn en geelvintonijn worden genoeg en vers gevangen aangeboden. Het nationaal gerecht is Cachupa, rijk gevuld met bonen, maïs, worst en vis.

Als flora- en faunaliefhebber valt er dus veel te ontdekken op de bijzondere eilanden van Cabo Verde. Voor de succulentenliefhebbers zijn er enkele endemische soorten en de adansonia op hun vindplaatsen te determineren. Geen cactussen dus (met uitzondering van ingevoerde opuntia's), maar wel vetplanten.

Afb. 12: Adansonia digitata, Sao Vincente

De laatste twee jaar is Cabo Verde vol in de aandacht gekomen. Talrijke reisorganisaties bieden een mogelijkheid voor een bezoek van een à twee weken aan verschillende eilanden. Voor ons staat alleen Boa Vista nog op de lijst van te bezoeken eilanden van Cabo Verde.

Geraadpleegde literatuur

Kaapverdische eilanden, Cabo Verde Travel Holland.

Cabo Verde, Um Pais dez destinos. Turismo Ilhas Fantásticas.

Kaapverdische eilanden, hopvakantie 4 eilanden, Djoser.

Cabo Verde, Guida Turistica, 2016

pwmvandongen@ziggo.nl

De ware identiteit van Opuntia subterranea Fries

Hans-Josef Klinkhammer

In de jaren 1901 en 1902 reisde de plantkundige Robert E. Fries samen met de fotograaf en avonturier Erik von Rosen door het noordelijke deel van Argentinië en het aangrenzende deel van zuidelijk Bolivia.

In zijn in 1905 verschenen werk 'Zur Kenntnis der Alpinen Flora im nördlichen Argentinien' beschreef Fries veel van de door hem gevonden planten, waaronder ook meerdere, tot dan toe nog onbekende cactussen. Aan hem hebben we onder andere de beschrijvingen van *Echinopsis pygmaea* en *Opuntia subterranea* te danken.

Zijn beschrijving van *O. subterranea* is zeer gedetailleerd. Bovendien liet hij een excellente tekening maken en verankerde zijn vondst door herbariummateriaal te deponeren. De alcoholpreparaten bevinden zich nog steeds in uitstekende staat in het

Afb. 1: Opuntia subterranea **Foto: L. Theys**

herbarium van de universiteit van Stockholm (Afb. 6 t/m 8).

Gelukkig bevat het boek van Fries ook een kaart waarop de exacte route van de toenmalige expeditie staat aangegeven. Niet ver van San Antonio de los Cobres is op de kaart de plaatsaanduiding Moreno aangeduid. De hedendaagse naam van dit plaatsje is El Moreno (Afb. 9).

Aan de hand van de nieuwbeschrijving en het door Fries gedeponeerde herbariummateriaal is eenduidig vast te stellen dat de vondsten van de laatste jaren in de omgeving van El Moreno overeenstemmen met *O. subterranea* Fries.

De Duitse tekst van de originele beschrijving luidt als volgt:

Der größte Teil der Pflanze ist im Sande begraben, nur die Spitze mit den Blüten und Früchten ragt 1 cm über denselben empor. Glieder 1-2, grün, 2-4 cm lang, ca. 1,5 cm im Durchmesser, kurz zylindrisch, fleischig, das unterste allmählich in die sehr dicke, nach unten allmählich sich verjüngende, einfache oder mit ein paar gröberen Ästen versehene Wurzel übergehend. Die Höcker sind abgerundet vierkantig, ca. 3 mm gross, an der Spitze des Körpers deutlich, weiter abwärts an den ältesten Teilen des Stammes ausgeglichen, Areolen länglich, 1-1,5 mm lang, mit sehr spärlichem Wollfilz bekleidet. Glochiden ca. 1 mm lang, in einem Bündel am oberen Teil der Areole, nach der Spitze hin mit rückwärtsgerichteten Wiederhaken versehen (Fig. 7-8). Randstacheln 6-7, 1-2 mm lang, nach den Seiten der Höcker zurückgebogen, rotbraun, auf älteren Teilen bleich werdend und abfallend. Blüten 1-2, ca. 1 cm

Afb. 2: Tephrocactus variiflorus **Foto: L. Theys**

von der Spitze sitzend, insgesamt 2,5-3 cm lang, trichterförmig. Fruchtknoten konisch, glatt, mit pfriemenförmigen, etwas abgeplatteten Schuppen, die unteren 1 mm lang, die oberen an Länge zunehmend bis 4 mm; ihre Achseln spärlich behaart und mit ein paar schwachen, aufwärts gerichteten Stacheln versehen. Die äusseren Kronenblätter sich verjüngend, spitz, die inneren spatelig, spitz, 15 mm lang, 5 mm breit, braun. Die Staubblätter erreichen ungefähr ein Drittel der Länge der Hülle, Griffel 18 mm lang, steif; Narben 7, ein mm lang. Frucht birnenförmig, glatt, 12-15 mm lang, 8-11 mm breit oben platt. Samen 3 mm gross. Samenschale dick, aussen uneben.

Prov. Jujuy: Moreno ad Nevada de Chani in campo arenoso, 3500 m.s.m. (24 Oct. 1901; FR. 836, florigera. – 10 Dec., fructifera).

Nederlandse vertaling van de bovenstaande Duitse originele beschrijving:

Het grootste deel van de plant is in het zand begraven, alleen de top met de bloemen en vruchten steekt 1 cm hierboven uit. Leden 1-2, groen, 2-4 cm lang, ca. 1,5 cm diameter, kort cilindrisch, vlezig, de onderkant geleidelijk overgaand in de zeer dikke, naar onder toe geleidelijk dunner wordende, enkel of met een paar grove vertakkingen voorziene wortel. De knobbels zijn afgerond vierkantig, ca. 3 mm groot, aan de top van het lichaam duidelijk, meer naar beneden toe op de oude delen van de stam afgevlakt, areolen langwerpig, 1-1,5 mm lang, bekleed met zeer weinig wolvilt. Glochiden ca. 1 mm lang, in een bundel staand op het bovenste deel van het areool, naar de top toe met teruggebogen weerhaken (Fig. 7-8). Randdoorns 6-7, 1-2 mm lang, teruggebogen naar de zijkanten van de knobbels, roodbruin, verblekend en afvallend op de oudere delen. Bloemen 1-2, ca. 1 cm onder de top zittend, in totaal 2,5-3 cm lang, trechtervormig. Vruchtbeginsel conisch, glad, met priemvormige, iets afgevlakte schubben, de onderste 1 mm lang, de bovenste in lengte toenemend tot 4 mm; hun oksels spaarzaam behaard en voorzien van een paar zwakke, naar boven toe gerichte doorns. De bui-

Hiernaast
Afb. 5: Opuntia subterranea ten zuiden van El Moreno foto: L. Theys

Afb. 3: Opuntia subterranea El Moreno
Foto: E. N. Sarnes

Afb. 4: Opuntia subterranea El Moreno
Foto: E. N. Sarnes

afb. 6:

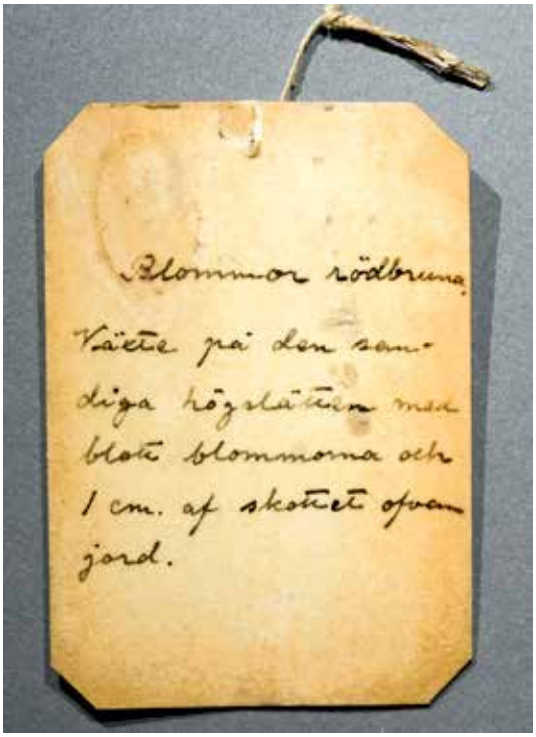

afb. 7:

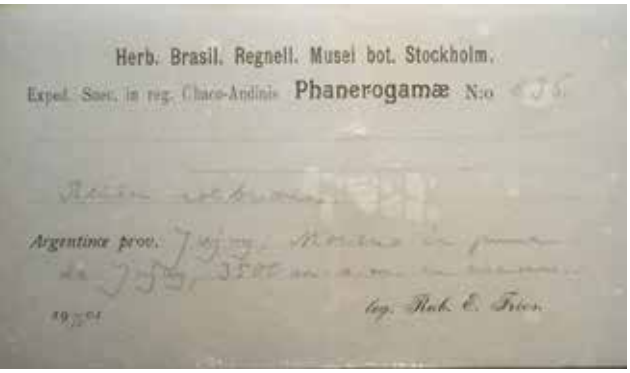

Afb. 8:

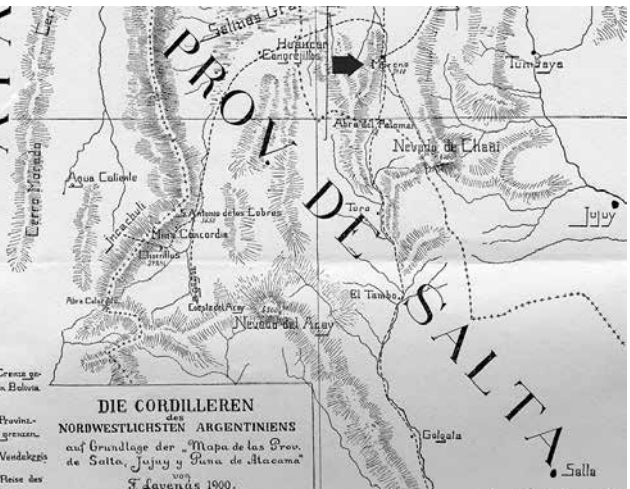

tenste bloembladen versmallend, spits, de binnenste spatelvormig, spits, 15 mm lang, 5 mm breed, bruin. De meeldraden bereiken ongeveer een derde van de bloemhoogte, stamper 18 mm lang, stijf; stempellobben 7, 1 mm lang. Vrucht peervormig, glad, 12-15 mm lang, 8-11 mm breed, aan de bovenkant plat. Zaden 3 mm groot, zaadhuid dik, aan de buitenkant oneffen.

Of er destijds levend materiaal van *O. subterranea* in Europese verzamelingen is terechtgekomen, is gezien de duur van de toenmalige expeditie zeer onwaarschijnlijk.

In de jaren volgend op de beschrijving door Fries werd veel gespeculeerd, de competentie van de auteur werd betwijfeld en de opgegeven vindplaats werd ruim geïnterpreteerd. Er werd getwijfeld, vermoed en geraden, maar niemand nam de moeite de sporen van Fries na te gaan. Tot in de huidige tijd hebben zich deze foutieve interpreta-

Afb. 9: Detail orginele kaart van Fries

Adb. 10: Opuntia subterranea

ties voortgezet.

Backeberg onderkende de verschillen tussen *O. subterranea* Fries en de door Ritter onder zijn veldnummer FR 91 op de pampa bij Villazon/La Quiaca verzamelde planten wel. In 1962 beschreef Backeberg de vondst van Ritter als *Tephrocactus variiflorus* Backeberg (Opm. red.: deze naam is op basis van de nomenclatuurregels vanwege het niet deponeren van een holotype ongeldig).

Ritter was zich er ten volle van bewust dat de door Fries beschreven bloem en ook diens vermelding over de vindplaats van *O. subterranea* niet overeenstemden met zijn vondst FR 91 van Villazon. Evenwel, zonder enig voorbehoud beweert Ritter in zijn vierdelige uitgave Kakteen in Südamerika dat Fries waarschijnlijk geen verse bloem heeft gezien en beschreven en dat het voorkomen van deze planten zich uitstrekt van Moreno tot aan het 200 km verder gelegen Argentijns-Boliviaanse grensgebied. In 1980 combineert Ritter *O. subterranea* Fries om tot *Cumulopuntia subterranea* (Fries) Ritter en stelt *T. variiflorus* Backeberg hieraan synoniem. Daarmee gaf Ritter aan dat hij zijn FR 91 tot deze soort rekende.

Ook al is de verwantschap tussen *O. subterranea* en *T. variiflorus* tot op zekere hoogte onomstreden, dan nog zijn naast het verschil in de vindplaatsomstandigheden enkele wezenlijke verschillen tussen beide taxa vast te stellen. De bloemkleur van *O. subterranea* kan, op basis van de huidige kennis, variëren van groengeel, geel, roodbruin tot intensief bruin. De glanzend trechter- tot kelkvormige bloemen voelen wasachtig aan en zijn wezenlijk kleiner dan die van *T. variiflorus.* De bloemkleuren van *T. variiflorus* verlopen van wit via roze tot karmijn en magenta.

De zaden van *O. subterranea* zijn door een arillus omgeven en oppervlakkig gezien min of meer rond. De afmetingen zijn in lengte en breedte ongeveer 3 tot 4 mm, bij

Afb. 11: Tephrocactus variiflorus **Foto: N. Sarnes**

uitzondering ook tot 5 mm. De zaden van *T. variiflorus* hebben eveneens een ommanteling uit arillusweefsel; ze zijn conisch van vorm met een lengte van ongeveer 4 mm en een grootste breedte van ongeveer 3 mm.

Om geen verwarring te veroorzaken bij het aangeven van de verschillen tussen de beide taxa heb ik gekozen voor de geslachtsnamen waaronder ze oorspronkelijk zijn beschreven. Ook is het hier niet mijn bedoeling geweest een uitspraak te doen welke van de geslachten (*Opuntia, Tephrocactus, Cumulopuntia, Puna, Maihueniopsis*) van toepassing is voor beide taxa. Dat laat ik graag over aan ter zake kundige experts. Mijn persoonlijke voorkeur gaat evenwel uit naar het opnemen van beide taxa op soortniveau in het in 1982 door Roberto Kiesling opgestelde geslacht *Puna*.

Dankzegging

Ludwig Bercht wil ik hartelijk bedanken voor zijn steun en de vertaling van de tekst. Eveneens wil ik Elisabeth en Norbert Sarnes en Luc Theys hartelijk bedanken voor het ter beschikking stellen van hun foto's.

Literatuur

Backeberg, C. (1962). Die Cactaceae, Band 6, Jena, p. 3594-3595.

Backeberg, C. (1966). Das Kakteenlexikon, Stuttgart, p. 429-430.

Fries, R.E. (1905). Zur Kenntnis der Alpinen Flora im nördlichen Argentinien, Uppsala, p. 35 en 122, Tafel VIII.

Ritter, F. (1979-1981). Kakteen in Südamerika, Band 2, Eigen uitgave, p. 401, 402 en 489.

Monschauer Landstrasse 261
D 52355 Düren

De macht van het onbeduidende

Henk de Groot

Ga blijmoedig naar uw tempel en aanbid uw almachtige god.
Maar veronachtzaamt nimmer het kleine, het onbeduidende,
want het is het geringe dat uw leven schraagt, uw ziel voedt, en u behoedt voor gevangenschap of slavernij (Cicero, 106 v.Chr. - 43 v.Chr.).

Hier sta ik, vlakbij de holen, daar waar eeuwenlang het oude volk van de Guanchen woonde, hier, in dit groene doodlopende dal, aan het einde van de weg, dat heel vroeger het einde van de wereld was geweest, maar ook nu nog een beetje. Een bordje 'no pase' geeft het al aan. Achter mij helt het land af, in kalme wijd uitlopende golven. Voor mij liggen de steile afbrokkelende pieken, als wachters van onneembare vestingen. Deze bergrug, dit eiland, was heel lang het einde van de wereld: aan de ene kant de

akkers, de plantages en de kudden, en aan de andere kant...? Daar was de zee waar je niet kon gaan, omdat er ergens de gapende afgrond was. Het begin van een andere wereld, van een verschrikkelijke hel.

Maar hun geslachten zijn doodgebloed sinds de Spaanse legers hier binnendrongen, sinds indringers de zonne-altaren van de Guanchen in brand hebben gestoken, sinds zoveel gevechten waren gevoerd dat de bezetters konden geloven dat de in bezit genomen wereld nu definitief van hun was: afgebakend en ontgonnen. Hier legerden zeshonderd jaren geleden de Spaanse legioenen en met hen alle goden van de wereld: de goden van de handelaren en van de veehouders, van de boeren, de joden, en de christenen: Astarte en Isis, Mithras en Orpheus. En natuurlijk die van de Guanchen. Zij getuigden allemaal.

Vanaf hier begon het onbekende, precies daar waar ik nu sta, in de verblindende winterzon. En in het dal achter mij zijn hele volkeren gaargekookt. Veel later: noord en zuid, oost en west, alles was hier samengeklonterd, de reizigers en handelaren kwamen van overal en vertrokken weer naar overal. Maar het eiland nam niets van dit alles aan, en behield toch ook van alles iets. Mooie visioenen zijn sindsdien opgestegen en ook weer uit elkaar gespat. Maar ze waren taai en onuitroeibaar als dromen, als de wereld van een allesomvattend sprookje...

Onze decemberweek op Gran Canaria is voorbij, mijn vriendin en ik gaan de warmte weer verruilen voor de kilte in ons eigen land. Bij de luchthaven zie ik een lange rij gebruinde vakantiegangers die tot ver buiten de vertrekhal reikt, maar uiteindelijk glijden ook onze koffertjes soepel over de lopende band. We gaan alvast richting gate. Er zijn al wat wachtende mensen, maar nog niet veel, ik heb altijd wel een boekje bij me, en zo verstrijkt de tijd in aangenaam luiertempo. Toch bemerk ik na een tijdje verandering van sfeer, alsof er iets of iemand in mijn rug prikt. Ik kijk langzaam op van mijn boek en blik ongemerkt even over mijn schouders.

Even bij mij vandaan zie ik enkele officials staan, die kennelijk iets te bespreken hebben. Af en toe gaat hun blik in mijn richting. Nu maakt iemand zich even los van het groepje, dan wordt hij alweer teruggeroepen. Na een tijdje leg ik mijn boek weg, en loop nonchalant naar de grote glazen wand, daar waar je de vliegtuigen zo mooi kunt zien opstijgen en landen. Ondertussen houd ik via de weerspiegeling in de ruit in de gaten wat zich achter mijn rug afspeelt. Het groepje officials is een beetje in mijn richting opgeschoven, af en toe snelt iemand schichtig achter mij langs. Het is een nerveus gedoe allemaal.

Ik besluit om quasi achteloos in beweging te komen en langzaam wat verder te lopen. Even kijken wat er gebeurt. Voorlopig niets aan de hand. Tot er plotseling op mijn schouder wordt getikt. Ik draai mij om en een man spreekt mij meteen aan, in staccato Engels:

"Sir" zegt hij, iets te luid. "Nothing. May be taken. Otherwise..."

De uniformen sluiten mij in. Ik word gedwongen om met hen mee te lopen. Mijn blik dwaalt besluiteloos richting mijn vriendin. Zij springt op vanuit haar stoel en ik lees verontrusting in haar houding. Met mijn ogen dwing ik haar om weer te gaan zitten en ik ga met de officials naar waar zij heen willen. Om de hoek stuiten wij onverwacht op luidruchtige hosannatoeristen. Het is een heel gedrang om ons hier doorheen te wurmen. En dan, ineens, zie ik mijn vriendin weer, vlakbij! Voor ik haar in het gedrang weer kwijtraak, tikken we elkaar even aan, als kinderen die niet meer met elkaar mogen spelen.

We slaan de hoek om en dalen een marmeren trap af. Beneden is nog een lange gang, met overal stapeltjes koffers en andere bagage, in netten bijeengehouden. Het is overduidelijk de afdeling inbeslagnames. Ik word een helverlichte kamer binnengebracht, zonder ramen, en de deur valt achter mij in het slot. Aan de binnenzijde ontbreekt de klink. Meteen herken ik mijn op een grote tafel opengeslagen koffertje. De door mij afgelopen week verzamelde vetplantjes liggen

ernaast. Ik schrik maar ik voel ook iets van ontroering. Vriendin haar verzameling is er blijkbaar wél doorheen geglipt…

De deur gaat weer open en er verschijnt een lange man in donker pak. Hij nodigt mij vriendelijk aan tafel en klapt zijn laptop open. Hij blijkt alleraardigst, hij stelt zich netjes aan mij voor en vraagt belangstellend hoe mijn vakantie is geweest. Zijn vragen zijn geruststellend:

Waar ik zoal heb gelogeerd [ik vertel het hem];

of ik alleen reis [ik aarzel even, en knik dan van ja];

of ik leuke uitstapjes heb gemaakt op het eiland [ik vertel enthousiast over de bijzondere botanische tuin];

wat mijn beroep is [ik benadruk mijn plantenliefhebberij].

Daarna checkt hij mijn persoonsgegevens en vraagt mij om mijn adres zelf even op zijn laptop in te typen. Hier hussel ik alles door elkaar, maar merk daarbij voor het eerst op dat in mijn postcode mijn huisnummer weer terugkomt. Vervelend, want zo blijf ik te traceren. Hij bedankt me hartelijk voor mijn medewerking [graag gedaan] en verlaat de kamer. Even later gaat de deur opnieuw open en komt zijn collega binnengewandeld. Deze man is van een heel ander slag: nors, kortaf, en moeizaam Engels sprekend. Hij legt mij een formulier voor en vraagt me om dit eerst aandachtig te lezen en daarna te ondertekenen.

Ik lees twee aanklachten tegen mijn persoon:

- dat ik wederrechtelijk inheemse planten uit hun natuurlijke habitat heb genomen;
- dat ik mij schuldig heb gemaakt aan poging tot 'unauthorised export of domestic materials'.

Hij beveelt mij mijn paspoort af te geven. Ik zoek in mijn portefeuille en trek het eruit. Tegelijk met mijn paspoort valt er een kassastrookje op tafel. Ik herken dit als het papiertje dat ik een paar dagen geleden uit een winkelwagentje heb gevist, in de shop van de botanische tuin. Daar werden vetplanten verkocht die ik al had verzameld. Het leek me handig om houvast te hebben aan de plantennamen. De barse man vergeet mijn paspoort en grist het bonnetje van tafel. Hij bekijkt het aandachtig en wijst met vragende blik naar de planten op tafel. Ik knik bevestigend. De man mompelt wat en verlaat de kamer met het bonnetje in zijn hand.

Ik zit opnieuw te wachten en deze keer duurt het lang. Door een speaker in de gang hoor ik een herhaald verzoek aan ene 'mister De Kroet' om 'immediate' te 'boarden'. Mijn blik gaat naar de deur die tot mijn verrassing op een kier staat! Ik rits mijn koffer dicht, zwaai mijn plantjes vaarwel, glip de lege gang in, en snel de trap op. De mensenmassa boven voelt ineens geruststellend aan. Ik ren door de vertrekhal richting gate. Ik zie dat ik de allerlaatste ben, dus geef ik gauw mijn boardingpass aan de stewardess, die mij gespeeld verwijtend aankijkt. Het koffertje is geen probleem, dat kan wel bij de handbagage. In het vliegtuig is mijn opluchting groot als ik mijn vriendin zie zitten naast mijn nog lege stoel.

Tien eeuwige minuutjes later rollen we onze weg naar de startbaan.

Bazuinlaan 38
3438 CT Nieuwegein.

bur.zuil@planet.nl

Drakenbloedbomen op Tenerife

Theo Heijnsdijk

In dit blad leest u regelmatig over liefhebbers die immense landen zoals Mexico en Zuid-Afrika bereizen om daar op zoek te gaan naar minuscule cactusjes of vetplantjes en die nog weten te vinden ook. Ik voel me dan ook enigszins beschroomd om op deze plek verslag te doen van mijn zoektocht naar een uit de kluiten gewassen boom op het toch heel wat minder omvangrijke eiland Tenerife.

De drakenbloedboom (*Dracaena draco* subsp. *draco*) komt van nature voor op de Canarische eilanden, de Kaapverdische eilanden en Madeira. In Marokko groeit een variëteit (subsp. *aygal*). En op Socotra komt een andere dracaenasoort voor, die er heel veel op lijkt, *D. cinnabari*.

Op Tenerife groeien de 'wilde' exemplaren tegen rotswanden, waar ze een kommervol bestaan leiden. Ze zijn opvallend klein, met dunne stam en dunne takken. Ze worden ook lang niet zo oud als de exemplaren die

Afb. 1: Gravure van drakenbloedbomen in diverse stadia

in steden en dorpen op cultuurgrond leven. In de vrije natuur op Tenerife is de soort vrijwel uitgestorven.

De dikste drakenbloedboom die ooit bekend geweest is, stond in de tuin van een villa bij de plaats La Orotava, dicht bij de stad Puerto de la Cruz in het noordwesten. De beroemde ontdekkingsreiziger Alexander von Humboldt was in 1799 op Tenerife en hij schatte de leeftijd toen op ongeveer 6000 jaar. Latere schattingen komen veel lager uit, in ieder geval onder de 1000 jaar. Deze boom had in 1843 een hoogte van 18,44 meter, met een omtrek aan de voet van 14,67 meter. De hoogte van de stam tot aan de eerste tak was 4,56 meter. Nadat bij een storm op 21 juli 1819 al een deel van de kroon was afgebroken, is bij een hevige storm op 2 januari 1868 de hele boom te gronde gegaan.

Op afb. 1, een gravure van rond 1838, zien we afbeeldingen van deze boom op verschillende leeftijden. De gravure stond op groot formaat in de atlas die Philip Barker Webb en Sabin Berthelot uitbrachten bij een negendelige boekenserie onder de titel 'Histoire naturelle des Iles Canaries'. Het kostte hen twintig jaar om de serie te volbrengen. Het veel kleinere formaat waarin deze gravure in Succulenta afgedrukt wordt, doet wel enigszins afbreuk aan de enorme gedetailleerdheid van de afbeelding. Links zien we de boom zoals hij er in 1790 uitzag. Hij lijkt nagetekend van de gravure die in Von Humboldts reisverslag stond (zie mijn artikel over het Parque del Drago in Succulenta van december 2014). Rechts zien we de boom zoals hij er in 1830 bij stond. Het bordje boven de knik (afb. 2) vermeldt de datum van de storm in 1819 die deze grote beschadiging teweegbracht. De overige figuren op deze afbeelding geven drakenbloedbomen in diverse stadia van ontwikkeling weer.

Het exact bepalen van de leeftijd van een drakenbloedboom, zelfs een dode, is in feite onmogelijk. De meeste bomen behoren tot de tweezaadlobbigen en als die dood zijn dan kun je, door de jaarringen te tellen, vrij nauwkeurig bepalen hoe oud de boom was.

Afb. 2: Uitsnede van afb. 1 met het bordje bij de knik

Afb. 3: De nu oudste drakenbloedboom van Tenerife "Drago Milenario" in Icod de los Vinos in september 2017

Maar de dracaena's horen tot de eenzaadlobbigen en die vormen geen jaarringen. De grofste manier om de leeftijd te schatten, is om te kijken hoeveel de stam jaarlijks in dikte toeneemt en dat te vergelijken met de uiteindelijk bereikte stamomvang. De gemiddelde jaarlijkse toename van de stamomtrek ligt in de orde van 3 cm. De boom van La

Afb. 4: De gezochte drakenbloedboom in de verte gespot, maar hoe kom je er?

Afb. 5: Cactuskwekerij vlak bij de gezochte drakenbloedboom

Afb. 6: Eindelijk gevonden, maar een andere boom dan we zochten: de 'San Francisco Drago'. Met één tak, rechts van het midden, in bloei

Orotava met zijn 14,67 meter zou dan dus 489 jaar oud zijn (in 1843). Een andere methode is om te kijken naar de vertakkingen. Een drakenbloedboom groeit onvertakt tot hij voor de eerste keer gaat bloeien. De bloei is eindstandig en dat betekent dat de boom alleen maar door kan groeien door zich te vertakken. Dat doet hij dan ook rijkelijk. Het duurt gemiddeld zo'n vijftien jaar voor de nieuwe vertakkingen tot bloei komen en zich daarna ook weer verder vertakken. Zo ontstaat de karakteristieke parapluvorm van de boom.

Door nu vanaf de voet te tellen hoe vaak de boom zich vertakt en dat te vermenigvuldigen met de gemiddelde periode tussen twee keer bloeien, kom je te weten hoe lang het geleden is dat de boom voor het eerst tot bloei kwam. Die eerste keer ligt meestal tussen de tien en twintig jaar. Nadeel van deze methoden is dat je ervan uitgaat dat de groei en bloei met grote regelmaat verlopen én dat de genoemde gemiddeldes voor alle bomen gelden. Je houdt dus geen rekening met verschillen in omgevingsfactoren en de onderlinge verschillen in vitaliteit van de verschillende exemplaren.

De Duitse botanicus Karl Mägdefrau heeft bovenstaande methodes iets verfijnd. Hij nam als uitgangspunt de metingen van hoogte, dikte en aantallen vertakkingen die door een zekere August Pütter rond 1925 gedaan waren aan zeventien drakenbloedbomen. Mägdefrau deed dezelfde metingen over in 1971. Van de zeventien bomen bestonden er acht niet meer. Maar van de overige negen kwam hij dus wel te weten hoe groot de jaarlijkse groei in dikte was en hoe hoog de frequentie van bloeien. Daaruit kon hij per boom een ouderdomsschatting maken. Maar ook hier wordt dan natuurlijk

Afb. 7: Uiteindelijk toch nog gevonden: de Drago de Siete Fuentes in Los Realejos

Afb. 8: Verwarring: Google Maps ziet dit als 'Camino el Orago'

aangenomen dat de groei en bloei tijdens de hele levensduur constant zijn.

De beste methode zou mijns inziens een moderne, op radioactief verval gebaseerde dateringsmethode zijn. Daarbij zou dan een monster uit de kern van een boom genomen moeten worden. Voor zover ik weet is een dergelijke meting nog niet verricht.

Na het vorige bezoek van mijn echtgenote Loes en mij aan Tenerife (december 2010) schreef ik het artikel in Succulenta, waar ik hierboven al aan refereerde, over het Parque del Drago in de plaats Icod de los Vinos, ongeveer 20 km ten westen van La Orotava.

Daar staat de momenteel waarschijnlijk oudste drakenbloedboom van de Canarische eilanden (afb. 3). Deze boom is twintig meter hoog en daarmee overtreft hij dus de boom van La Orotava die (in 1843) 18,44 meter hoog was. De omtrek aan de basis van de Icod-boom is circa tien meter. De toeristengidsen vermelden dat de boom duizend jaar oud is. Daarom wordt hij de 'Drago milenario' genoemd. Maar duizend jaar is wel erg hoog ingeschat. Op grond van de huidige inzichten komt men op ongeveer vierhonderd jaar.

In september 2017 waren Loes en ik weer op vakantie op Tenerife. We zaten in een appartement in de gemeente Los Realejos. Dat is dicht bij La Orotava en Puerto de la Cruz. Toevallig las ik op een avond op mijn tablet dat er ook in deze gemeente erg oude drakenbloedbomen stonden. Die wilde ik dus wel eens zien. Ik wist de precieze locaties niet, maar een van die bomen werd de 'Drago de Siete Fuentes' genoemd. En op Google Maps op mijn tablet zag ik dat er een straat was die 'Calle Siete Fuentes' heet. Het was maar tien minuten rijden vanaf ons appartement.

De volgende ochtend gingen we erop af. Nu lijkt dat op een kaart heel erg simpel, maar je vergeet al gauw dat het een landschap is met bergen en dalen en alleen maar kronkelwegen. En we hadden geen navigatie. Hoewel ik geen Spaans spreek, besloot ik toch maar om een oude man die met een tas vol boodschappen uit een winkel kwam, naar de weg te vragen. Het woord 'Drago' begreep hij in ieder geval meteen. Eerst begon hij over Icod de los Vinos, maar het lukte me om duidelijk te maken dat het een boom dichtbij moest zijn. Hij gebaarde me mee te lopen de straat uit en een hoek om en hij wees: Daar staat de Drago.

En inderdaad, een eind verder op een helling stond een heuse Drago (afb. 4). Ik blij weer de auto in en erop af. Hoewel we de boom (of in ieder geval een dergelijke boom) vanuit allerlei richtingen konden waarnemen, lukte het niet om hem daadwerkelijk te vinden. Op een gegeven moment waren we boven aan een bijzonder steil straatje uitgekomen; ik vroeg me af of het wel verantwoord was om aan de afdaling te beginnen. Ik stapte uit om de situatie beter te bekijken. Daarop vroeg een man die in zijn tuin aan het werk was, of ik de weg kwijt was. Gelukkig in het Engels. Toen ik zei dat ik een grote

Afb. 9: De 'Dragos Gemelos' (tweelingdrago's) voor de Iglesia de Nuestra Señora de la Concepción in Los Realejos

drago zocht, wilde ook hij me weer naar Icod de los Vinos sturen. Ik zei dat ik daar al was geweest. Hij vroeg toen waarom ik ook nog een andere drakenbloedboom wilde zien. Plantenliefhebbers worden niet altijd door buitenstraanders begrepen.

Met zijn aanwijzingen wisten we in ieder geval in welke richting we moesten rijden. En na nog een paar rondjes om het centrum hadden we een boom in het vizier. We parkeerden de auto om het laatste stukje te lopen. Zo kwamen we ook nog langs een cactuskwekerij (afb. 5). En toch nog onverwacht stond hij dan ineens op een pleintje. Pal voor een kerkhof, de Cementerio de San Francisco. Dit bleek echter helemaal niet de gezochte 'Drago de Siete Fuentes' te zijn, maar de ook niet geringe 'Drago de San Francisco' (afb. 6). Deze was volgens Mägdefrau in 1971 ongeveer vijftien meter hoog. De geschatte leeftijd is 260 jaar. Het Franciscanenklooster waar het kerkhof bij hoorde, is in 1952 bij een brand verloren gegaan.

Maar waar is nu die Drago de Siete Fuentes? 's Avonds in het appartement nog maar eens goed gekeken op Google Maps. In de buurt van Calle Siete Fuentes vond ik een straatje dat op het eerste gezicht de Camino el Drago leek te heten. Maar bij beter kijken stond er 'Camino el Orago'. Zou het daar zijn? De volgende dag er toch maar op af, het was tenslotte maar tien minuten rijden. Nu mét navigatie op de smartphone van Loes. Toch reden we er bijna aan voorbij, want het was maar een onooglijk steegje tussen een paar huizen in een dichtbebouwde straat, en er was geen boom te zien. Weinig verwachtingsvol liepen we de steeg in om na zo'n vijftig meter ineens aan de rechterkant de gezochte boom te zien opdoemen. Vlak bij een geheel vervallen en verlaten huis aan een soort onkruidveldje (afb. 7). Zeker niet de grootste en oudste, maar de leeftijd wordt door Mägdefrau toch op 290 jaar geschat. Kennelijk groeit deze veel langzamer dan die bij het kerkhof. Overigens heet het straatje wel degelijk 'Camino el Drago' (afb. 8). Met een 'D' dus. Maar die 'D' kun je inderdaad gemakkelijk aanzien voor een 'O'.

Er zijn nog meer grote drago's in de buurt. Een paar honderd meter van de kerkhofdrago staat een kerk, de Iglesia de Nuestra Señora de la Concepción, met twee drago's op het kerkplein, de 'Dragos Gemelos' (tweelingdrago's). (Zie afb. 9).

Een ongetwijfeld ook al behoorlijk oud exemplaar zag ik toevallig in het plaatsje San Juan del Reparo, slechts 5 km van Icod. Ook een fraai uitgegroeide boom staat in het centrum van La Orotava in de Hijuela del Botánico, een dependance van de botanische tuin van Puerto de la Cruz. In die hoofdtuin zelf, de Jardin de Aclimatación, staat een vele meters hoge drakenbloedboom, die nu pas voor de eerste keer vertakt is (afb. 10). Ook weer in La Orotava staat op het Plaza de San Francisco een flinke drago met daarnaast een exemplaar dat kennelijk pas laat tot de eerste bloei gekomen is en nu een topzware indruk maakt (afb. 11). Als dat maar goed gaat. Al met al is La Orotava wel erg rijk met in het oog springende drakenbloembomen bedeeld. Het zal ook wel niet zomaar zijn dat op het wapen van La Orotava twee draken en een drakenbloedboom afgebeeld staan (afb. 12).

Al doende en zoekende vroeg ik me af waarom er geen kaart is met alle monu-

Afb. 10. Een metershoge drakenbloedboom in de Jardin de Aclimatación begint nu pas te vertakken

Afb. 11. Twee drago's in La Orotava. Zal het linker exemplaar een storm overleven?

mentale drakenbloedbomen op Tenerife, compleet met coördinaten, zodat je ze met bijvoorbeeld Google Maps makkelijk kunt vinden. Als bescheiden bijdrage heb ik al bij Google Maps de locatie van de Drago de Siete Fuentes toegevoegd. Als je nu bij zoeken intikt 'drago sietefuentes, Los Realejos, Santa Cruz de Tenerife', dan zie je precies waar hij staat. Deze actie heeft me bij Google Maps al meteen de status 'Local guide niveau 2' opgeleverd. Wat dat dan ook moge betekenen. Misschien ga ik wel naar niveau 3 als ik 'Camino el Orago' verbeter in 'Camino el Drago'.

Literatuur

Heijnsdijk, T. (2014). Het Parque del Drago op Tenerife, Succulenta 93 (6): 267–274.

Mägdefrau, K. (1975). Das Alter der Drachenbäume auf Tenerife, Flora 164: 347-357.

Pütter, A. (1925). Altersbestimmungen an Drachenbäumen von Tenerife.

Webb, Ph. & Berthelot, S. (1838). Histoire naturelle des Iles Canaries, atlas.

Afb. 12. Het wapen van La Orotava met twee draken en een drakenbloedboom.

Maasdijk 11
6629 KD Appeltern
th.heijnsdijk@gmail.com

SUCCULENTENNIEUWTJES

Wolter ten Hoeve

Cactus and Succulent Journal (89-6) (vervolg). Een nieuwe sanseveria, *Sansevieria rosulata*, wordt beschreven door Tom Forrest. Deze in oostelijk Uganda voorkomende sanseveria is verwant aan *S. raffillii*. Met speurhonden op zoek naar cactussen? Daarover schrijft Mark Fleming. Honden worden getraind om *Coryphantha scheeri* var. *robustispina* te ontdekken. Daardoor is sneller en goedkoper dan met mensen een inventarisatie uit te voeren van een bepaald gebied. In de rubriek 'pushing the limits' van Leo Chance gaat het deze keer over het kweken van mesembs in rotstuinen.

In **Cactus World** (35-4) geeft John Ellis weer wat hij zoal in het Boyce Thompson Arboretum tegenkwam. Dit ten oosten van Phoenix, Arizona, gelegen arboretum is een must voor succulentenliefhebbers die Arizona bezoeken. De tien pagina's van het artikel geven een goede indruk van de schoonheid van deze botanische tuin. Op het Canarische eiland La Gomera is George Thomson op jacht geweest naar zeldzame succulenten. Hij slaagde erin om *Ceropegia ceratophora*, *C. krainzii*, *Aeonium saundersii* en *Euphorbia bravoana* te vinden, naast talrijke andere vetplanten. Zijn tien pagina's tellende bijdrage laat goed zien wat La Gomera te bieden heeft. Kathy Flanagan is al 40 jaar 'getrouwd' met sulcorebutias. Na een algemene inleiding over dit huwelijk, gaat ze wat dieper in op een aantal soorten in haar uitgebreide verzameling. De rubriek 'In my greenhouse' focust deze keer op Christopher Leather. Zijn verzameling bestaat hoofdzakelijk uit gymnocalyciums en andere Zuid-Amerikaanse bolcactussen. De in 1960 voor het eerst verzamelde *Lithops schwantesii* subsp. *gebseri* komt sinds ca. 1992 niet meer voor op de natuurlijke groeiplaats. Roy Earlé, Janice Round en Hilde Mouton beschrijven hoe de herintroductie van deze lithops op de groeiplaats uitgevoerd is. Onder gunstige weersomstandigheden werden 221 lithopsen geplant en daarna drie maanden lang geregeld bewaterd. Na één maand leefden de meeste planten nog, slechts 25 planten konden niet teruggevonden worden. De herintroductie lijkt daarmee een succes te zijn. Ian Woolnough heeft de omgeving van Sandia La Victoria (Nuevo León, Mexico) enkele keren bezocht en de aldaar aangetroffen cactussen worden door hem belicht. Gordon Rowley verhaalt over de wederwaardigheden van een door hem na de Tweede Wereldoorlog geredde, maar zwaar verbrande *Turbinicarpus viereckii*. Het crematiegevalletje is intussen een kranig oudje geworden, net zoals de auteur dat zelf nog altijd is. David Cumming besteedt aandacht aan de schimmel *Aspergillus niger*. Deze veel voorkomende schimmel kan de dood veroorzaken van succulenten, vooral wanneer een wond toegang biedt tot het plantenlichaam. De auteur wijst op het positieve effect van knoflook bij het bestrijden van deze schimmel. Brian Scott en Rob Stevenson rapporteren een afwijkend bloeigedrag bij sommige turbinicarpussen: de bloemen ontstonden niet alleen op de gebruikelijke plaats, maar ook tussen de tuberkels.

De inhoud van **Kaktusy** (2017-4) bestaat o.a. uit bijdragen over *Sulcorebutia tarijensis* en zijn ondersoorten in de natuur (Rudolf Slaba), over *Escobaria roseiflora* en verwante soorten (Jiří Štembera), over *Gymnocalycium marquezii* (Ivan Milt), over *Trichocereus schoenii* (Mário Snopka), over de juiste vindplaats van *Frailea pseudograhliana* (Lubomír Berka), over de kortgeleden beschreven soort *Turbinicarpus nikolae* (Libor Kunte & Jaroslav Šnicer) en over *Notocactus leprosorum* (Stanislav Stuchlík).

Manfred Hils komt in **Kakteen und andere Sukkulenten** (69-1) als eerste aan bod. Hij behandelt het geslacht *Stenocactus*. De meeste van de erkende stenocactussoorten worden door Hils voorgesteld. Michael Januschkowetz verricht de aftrap van een nieuwe rubriek, waarin de maandelijkse verzorging van de succulenten besproken wordt. Hermann Kleine schrijft in het kort iets over cotylen, de kiem-

bladeren. De kleinste dudleya-soort, *Dudleya brevifolia*, wordt door Thomas Brand voorgesteld. Deze piepkleine plantjes komen alleen voor rond San Diego in California, zijn perfect aan de steenachtige bodem aangepast en huizen een flink deel van het jaar ondergronds. Na de eerste winterregens komen de plantjes tevoorschijn. De Karteikarten bieden deze keer een podium voor *Astrophytum coahuilense* en *Lithops marmorata*. De cactus van het jaar 2018 is *Echinopsis chamaecereus*, en die wordt door Matthias Kist voorgesteld. Voor velen zal deze soort beter bekend zijn onder de oude naam *Chamaecereus silvestrii*. Gerd Esser schrijft over *Discocactus heptacanthus*, over hoe hij deze soort in 1966 in Paraguay vond op zanderige open gebieden in het regenwoud, de zogenaamde campos cerrados, waar van tijd tot tijd branden voorkomen. De regenwouden zijn in Paraguay inmiddels vrijwel geheel verdwenen en grotendeels veranderd in veeweiden. Het gevolg is dat *Discocactus heptacanthus* zeldzaam geworden is en met uitsterven bedreigd wordt.

Het kijkcijferkanon **Cactus & Co.** (21-2/3) zingt zijn zwanenzang, want het dalende aantal abonnees is er de oorzaak van dat het blad niet langer geproduceerd wordt. Het blad gaat echter strijdend ten onder, want het laatste nummer telt maar liefst 200 pagina's. Van die 200 pagina's worden er ongeveer 70 ingenomen door een bijdrage van Jean Bonnefond over sclerocactussen in de natuur. Het gaat daarbij over het geslacht *Sclerocactus*, zonder *Toumeya*, *Echinomastus* en *Ancistrocactus*. De auteur verdeelt de sclero's in vier groepen en karakteriseert elke soort aan de hand van het doornenpatroon. Het artikel is vergezeld van zeer veel natuuropnamen. Laura Guglielmone brengt enkele notities met betrekking tot *Euphorbia caducifolia*, welke zij in het noordwesten van India aantrof, in de Aravalli Mountains en in de Thar Desert. De overige 100 pagina's van Cactus & Co. worden gevuld door Ignazio Blando en Leonel Pumarino, met een artikel over het geslacht *Thelocephala*. De auteurs hebben veel veldonderzoek op hun naam staan en daardoor hebben zij talrijke natuurfoto's in hun artikel kunnen verwerken. Na een algemene inleiding en enkele kweekadviezen worden de soorten en hun ondersoorten (alsook variëteiten en vormen) stuk voor stuk onder de loep genomen.

Bij onze zuiderburen stelt Freddy Lampo in **CaVeKa** (31-1) de vraag of Neochilenia ietsje moderner verwoord moet worden, zulks naar aanleiding van een door hem in 1969 gezaaide *Neochilenia glabrescens* var. *vulga*. Na een zoektocht in de literatuur kwam Lampo erachter dat Kattermann deze plant tot *Eriosyce odieri* subsp. *fulva* heeft omgedoopt. De foto's bij het artikel laten helaas alleen de bloemen, en niet het bejaarde, 15 cm hoge plantje zien. Paul Neut schetst een portret van *Mammillaria supertexta*. Myriam Desender-Bruneel is toe aan het slotdeel van haar nieuwe hobby, de astrofytums. Ze bespreekt diverse soorten en cultivars.

In **Piante Grasse** (37-4) bespreekt Franco Rosso *Tromotriche revoluta*. Na een algemene inleiding en beschrijving van deze soort, volgen zijn kweekervaringen, waaronder de vermeerdering. Massimo Afferni schrijft over parasitaire planten zoals *Cistanche* en *Orobanche*. Een reisverslag is van de hand van Silvia Conchione. Zij is in Japan op bezoek geweest bij liefhebbers van succulenten, met name van haworthia's. Carlo Zanovelli toont de uiterlijke overeenkomsten tussen ariocarpussen en haworthia's. Dat het soms nodig is om een cactus van zijn entstam te verwijderen, daarover schrijft Giovanni Flace. Een bijdrage over het enten van cactussen is van de hand van Andrea Cattabriga. Het laatste artikel gaat over het klaarmaken van de planten voor de winterrust. Er is voorts een special van **Piante Grasse** verschenen, deze special gaat over het geslacht *Echinocereus* (kennis van het Italiaans strekt tot aanbeveling).

Het eerste artikel in **Euphorbia World** (13-3) gaat over enkele wijzigingen m.b.t. de classificatie van *Euphorbia jansenvillensis*. De auteurs, Schnabel, Van Veldhuisen en Marx, stellen voor om deze euforbia als een variëteit van *E. tubiglans* te classificeren. Ze beargumenteren hun voorstel. Susan Carter vervolgt haar plantenjacht in oostelijk tropisch Afrika. Dit tweede deel gaat over haar acht weken du-

rende 1974-expeditie door Kenia en Tanzania. Het verslag vormt een levendige beschrijving van haar reis door Tanzania met de toen reeds 78-jarige Peter Bally. Langs de Belgische en Nederlandse kust komt zeer sporadisch *Euphorbia paralias* voor. Alain Buffel kent drie locaties langs de Belgische kust. De rupsen van de uit het buitenland afkomstige mot *Hyles euphorbiae* eten de bladeren, en daarmee ook het giftige sap, van de euforbia's en voorkomen daarmee dat ze zelf als lekker hapje eindigen in een vogelmaag. Deel 3 van Detlef Schnabels artikel over euforbia's, welke geschikt zijn voor noordelijke tuinen, gaat over *Euphorbia epithymoides*. Deze soort, met haar cultivars, is een aanwinst voor elke tuin.

Cactus & Succulentes (9-2) begint met een artikel over de aeoniums van het Canarische eiland La Gomera, geschreven door Patrick Crochet. Zes soorten, te weten *Aeonium appendiculatum*, *A. castello-paivae*, *A. decorum*, *A. gomerense*, *A. holochrysum* en *A. rubrolineatum* worden in dit eerste deel in woord en beeld beschreven. Jean-Marc Chalet doet verslag van zijn bezoek aan Cuba. Gedurende dit drie weken durende bezoek werd vanzelfsprekend uitgebreid gezocht naar succulenten. Ettelijke agaven, melocactussen en andere planten zorgden voor de opluistering van deze reis. Norbert Rebmann publiceert deel 1 van een artikel over de boomachtige aloë's van Zuid-Afrika en Namibië. Hij beschrijft in dit deel een twaalftal aloë's, waaronder *Aloe dichotoma*, *A. tongaense*, *A. kamnelii* en *A. succotrina*. Alle soorten zijn vergezeld van een habitatfoto. De verhuizing van het Centre Botanique van de Jardin Exotique in Monaco wordt in woord en beeld toegelicht door Jean Marie Solichon.

Het kleurrijke **Avonia** (35-4) bevat een keur aan artikelen. Philip Nel vergelijkt *Aloe reitzii* var. *reitzii*, var. *vernalis* en *A. gerstneri* en beschrijft de verschillen. N.H.G. Jacobsen heeft veldonderzoek gedaan aan *Cotyledon spuria* (door Tölken als variëteit bij *C. orbiculata* ingedeeld). Hij is op grond van zijn onderzoek van mening dat *C. spuria* de status van soort verdient. Jürgen Schrenk becommentarieert de DNA-sequentieanalyse, en geeft een aantal voorbeelden van planten, die o.g.v. DNA-analyse een andere naam gekregen hebben. De auteur wijst op het gevaar van voortijdige conclusies door ontoereikende gegevens. Grzegorz Matuszewski uit het vermoeden dat hij een nieuwe echeveria gevonden heeft in de Colca Canyon in Peru. Deze tot 50 cm hoog wordende echeveria met dikke stammen wijkt af van andere in de Andes voorkomende echeveria's. Fernando Aurigue schrijft over *Cynanchum viminale*. Jochen Beyenbach is op plantensafari geweest in Kenia. In een eerste deel bericht hij over de succulenten die hij in het zuiden van Kenia vond tijdens een reis van Mombasa naar Langobaya en naar Samburu. Jörg Ettelt is toe aan het laatste deel van zijn verslag over een reis door Namibië. Vanuit een nabij Khorixas gelegen hotel, in het gebied van de Damara-stam, werden enkele tochten ondernomen en de hoogtepunten worden belicht. Een in memoriam voor Sheila Collenette is geschreven door William Beissler. Hij verhaalt over enkele reizen die hij met Sheila ondernam in Saoedi-Arabië. De laatste bijdrage is van de hand van Derrick Rowe en gaat over epifytische mierenplanten in het zuidoosten van Papoea-Nieuw-Guinea. In het dal van de Sagarai-rivier vond de auteur bij een missiepost vier verschillende soorten, te weten *Myrmecodia tuberosa*, *M. platytyrea* subsp. *antonii*, *Hydnophytum moseleyanum* en *Lecanopteris sinuosa*.

Vreebergen 2
9403 ES Assen

Noot van de redactie; behorend bij pag 200

Moleculair onderzoek heeft aangetoond dat dit geslacht noch bij *Notocactus* s.s. thuishoort, noch bij *Parodia* s.l. ingedeeld kan worden. Op basis van de huidige nomenclatuurregels is de geslachtsnaam *Eriocactus* illegitiem; de geldige naam voor het geslacht is *Eriocephala*.

Summary

Rob Bregman

In his opener, Ben Wijffelaars reports to have spotted look-a-likes of our editorial board members Ludwig Bercht and Henk Viscaal in a Dutch Railways commercial on TV, waiting on the platform for the train to Paris.

In his series on the 'Verkade' books from the 1930's, Theo Heijnsdijk deals with *Mammillaria vetula* ssp. *gracilis*, one of the most common cacti in cultivation. This popularity is the result of vegetative propagation by means of offsets which detach easily. The species was first described in 1838 as *Mammillaria gracilis* by the German Ludwig Pfeiffer after material that was collected by Carl Ehrenberg in Mexico. In 1923 Britton and Rose changed the name to *Neomammillaria fragilis*. In 1929 Alwin Berger described var. *fragilis* and var. *pulchella*, as varieties of *Mammillaria gracilis*. In 1979 David Hunt lowered the rank of *M. gracilis* to a subspecies of *M. veluta*. The natural habitats can be found in the states of Hidalgo and Queretaro at altitudes between 1200 and 1850 m. Culltivation is easy; in Europe the plants often bloom in winter with small whitish flowers. A form with many short white erect spines is known as 'Arizona snowcap'.

In his series 'in the spotlight' Bertus Spee presents photos and short descriptions of *Echinocactus texensis*, *Thelocactus leucacanthus* and its subspecies *schmollii*.

Aat van Uijen brings part 3 of his overview of the *Rhipsalis* species from the Brazilian tropical woods. *R. paradoxa*, *R. pacheco-leonis* and *R. ewaldiana* possess triangular stems composed of segments that seem to be twisted 90 degrees compared to the adjacent stem segments. *R. pentaptera*, with 5-ribbed stems, and *R. mesembryanthemoides* are probably extinct in nature and occur only on trees in parks of Rio de Janeiro. The 3-5 ribbed *R. sulcata* was also thought to be extinct but was rediscovered in nature.

Henk Ruinaard reports about Brother and Dymo label printers. Specifications of types of both printers are listed in tables. For 12 mm labels with 2 text lines the Brother PT-H110 is the cheapest instrument to produce labels suitable for greenhouse plants.

Johan Pot continues the report of his nomenclatural analysis of the genus *Weingartia* (plants formerly placed in *Sulcorebutia*). Based on similarities in a large number of characters, results are given for plants that can be placed in *W. steinbachii*, *W. tarabucoensis* and *W. crispata,*

Hans-Josef Klinkhammer deals with *Opuntia subterranea*. This species was collected in northern Argentina by the botanist R.E. Fries in 1901-1902. A more or less similar plant found by Friedrich Ritter was described in 1962 by Backeberg as *Tephrocactus variiflorus*, but later it became clear that this plant belongs to *O. subterranea*. However, there are some minor differences in color range and size of the flowers.

Henk de Groot experienced some thrilling moments waiting for his flight home at the airport of Gran Canaria, where his just collected plants were discovered in his bag. He fooled the customs officer by showing him a receipt from the store of the local botanic garden, pretending that he had bought the plants there.

Peter van Dongen visited five of the the Cape Verde Islands, a tropical archipelago 500 km from the African Atlantic coast, viz. Sal, Santiago, Fogo, Sao Vicente and Santo Antao. The eastern islands such as Sal are rather arid are bare, whereas the western islands are greener with a more dense vegetation.

Theo Heijnsdijk searched for dragon blood trees (*Dracaena draco*) on the isle of Tenerife. The oldest still living tree (in Icod de los Vinos) is 20 m high with an estimated age of appr. 400 years. As monocots such as *Dracaena* do not exhibit year rings in the wood, age determination is difficult. So, the age is estimated by the combination of tree length, trunk circumference and length of branches up to the first ramification. Other dracos on Tenerife can be found in La Orotava, Puerto de la Cruz and Los Realejos.

Wolter ten Hoeve summarizes the contents of other journals on succulent plants.

On the back page, Tom Twijnstra honors the species of the genus *Eriocactus* (now named *Eriocephala*) for their toughness and reliability to flower.

R.Bregman@contact.uva.nl

succulenta vereniging
van cactus-en vetplantenliefhebbers

Ben Wijffelaars
Parijs ontwaakt 150
Theo Heijnsdijk
Mammillaria vetula subsp. gracilis:
De broze kranscactus 151
Bertus Spee
Voor het voetlicht 161
Aat van Uijen
Rhipsalis, cactussen uit het tropische woud 3 163
Henk Ruinaard
Stand van zaken labelprinters 167
Johan Pot
Namen 2 170
Peter van Dongen
De succulenten en andere flora van
Cabo Verde / Kaapverdië 174
Hans-Josef Klinkhammer
De ware identiteit van Opuntia subteranea. . 180
Henk de Groot
De macht van het onbeduidende 187
Theo Heijnsdijk
Drakenbloedbomen op Tenerife 190
Wolter ten Hoeve
Succulentennieuwtjes 196
Rob Bregman
Summary 199
Tom Twijnstra
Het laatste woord 200

Voorpagina
Tephrocactus variiflorus Foto: L. Theys

Inlichtingen over het lidmaatschap en ontvangst van nummers en adreswijzigingen aan:
Inquiries about membership and receipt of issues and address changes to:

D.H. Roozegaarde
Banninkstraat 5
7255 AT Hengelo (Gld)
Tel.: +31(0)575 465270
E-mail: ledenadministratie@succulenta.nl

Eriocactus warasii

Het laatste woord

Tom Twijnstra

Deze maand begin ik eens een keer met de conclusie van mijn stukje. En die conclusie luidt dat de planten van het geslacht *Eriocactus* de sterkste zijn die ik ken. Ik bedoel dus niet *Notocactus* of *Parodia*, maar de echte *Eriocactus*. Dat zijn die robuuste planten uit Zuid-Amerika, die met de schedel schuin naar de zon toe groeien en die we allemaal kennen onder de namen *claviceps*, *lenninghausii, magnificus, nigrispinus, schumannianus en warasii*.

Tot bovenstaande wijsheid kwam ik toen ik me realiseerde dat alle planten van dit geslacht die ik ooit zaaide of kocht, nog allemaal in leven zijn. En zonder uitzondering zien ze er ook nog blakend uit. Zomaar uit het niets tot pap overgaan, zoals de gemiddelde *Mammillaria* of *Gymnocalycium* kan doen, is er bij de Erio niet bij. Bloemen verschijnen pas op latere leeftijd. Hij heeft alle tijd.

tomtwijstra @hotmail.com

Noot v.d. red.: zie pag. 198